

Poštnina plačana v gotovini.

LETNJK XLI.

Ljubljana

LJUBLJANSKI
ZVON

LETO 1921

ŠTEV. 9

Vsebina septembrskega zvezka:

1. Alojz Gradnik: V bolnišnici. (Sestri N.)	514
2. Gustav Strniša: V Bohinju	516
3. Ivo Šorli: Zgodbe o nekaterih krščanskih čednostih in nečednostih. (<i>Dalje prihodnjič.</i>)	517
4. Dr. Ivan Prijatelj: Duševni profili naših preporoditeljev. (<i>Dalje prihodnjič.</i>)	521
5. Mirko Pretnar: Ležeč v travi	534
6. Marija Kmetova: Ema. (<i>Konec prihodnjič.</i>)	535
7. C. Golar: Majda	540
8. Dr. Ivan Lah: Alois Jirásek	541
9. Anton Vodnik: Bolnik	550
10. A. P.: Lastovka. (<i>Dalje prihodnjič.</i>)	551
11. Ivan Albreht: V celici	560
12. Li-tai-pe—Mirko Pretnar: Pesem pri vinu	561
13. J. K.: Literarna črtica. (<i>Konec prihodnjič.</i>)	562
14. C. Golar: Bela noč	567
15. Alojz Gradnik: Brda	568
16. Književna poročila	569
<i>J. A. G.: Pivko Ljudevit: Dramatsko pesništvo. — Ivan Zorec: M. Nehajev: Veliki grad. — Ivan Zorec: David S. Pijade: Strast. — J. A. G.: Kidrič Franz: Bartholomaeus Gjorgjevič. — Dr. M. Korun: Hermann Wendel, Aus und über Südslavien.</i>	
17. Kronika: Naši prevodi	576
18. Nove knjige	576

„Ljubljanski zvon“

izhaja v zvezkih po enkrat na mesec ter stane na leto 180 K, za pol leta 90 K, za četrť leta 45 K, za Italijo po 60 lir na leto.

Posamezni zvezki se dobivajo po 18 K.

Odgovorni urednik: Dr. Joža Glonar.

Uredništvo ne vrača rokopisov, ki jih ni naročilo. — Upravništvo se nahaja v Sodni ulici št. 6.

Last in založba „Tiskovne zadruge“, z. z. o. z. v Ljubljani.

Tiska Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani.

LJUBLJANSKI ZVON

MESEČNIK ZA KNJIŽEVNOST IN PROSVETO.

LETNIK XLI.

1921.

ŠTEVILKA 9.

ALOJZ GRADNIK:

V BOLNIŠNICI.

(Sestri N.)

I.

Ljubil lilije sem beloliste,
ljubil sneg sem beli vrh planine,
ljubil bele žarke mesečine,
nisem ljubil še device čiste.

Kaj so tvoje čiste očke tiste,
ki se v njih zgubé vse bolečine?
Kaj me gledaš Ti iz globočine
teh usmiljenih oči, o Kriste?

Rad bi rešil tega se telesa.
Kakor rože vonj se v noči tihi
loči od uvelega peresa,

splaval pred Te z njenimi bi vzdih
in bi rekel Ti šepetajoče:
«Samo z njo sem prišel k Tebi, Oče!»

II.

Ženske — roj minljivih rož na trati,
pisane, lomeče se igrače,
mrzle, tenke se vijoče kače,
vse nesreče so, ki v škatli zlati

skriva jih Pandora in ki hkrati
zlivajo se v kočice in palače.
Samo ena je, ki vse drugače
srce še spominja se je — mati.

Vse so strup in le bežeč spomin.
Samo ona vir je, ki ne sahne
in ne zapre srca vrat nikoli.

Sestra — tako lahke, lahke bóli
so samó ko mati rahlo dahne:
«Ali te hudó boli, moj sin?»

III.

O, dolga, dolga noč je, ko iz ran
le bolečina, strah in groza zeva;
in vsako jutro, ko se dela dan,
po koridorju zvonček se odmeva.

Ne vejo ure in ne vejo dneva,
zató je sleherni skesanovdan,
ko na obráz, od krčev razoran,
mu mirnotoplo bela sveča seva.

Kdor je zgrešil se na samotni poti
in ga je zgrizel kljuvajoči dvom,
o Bog, zdaj on se zopet vrača k Tebi.

In kdor se k Tebi ne, se vrača k Sebi.
Ker Ti in Jaz — vse je samó en dvom,
ker samo vrata si stoje nasproti.

IV.

Zakaj življenje je nemir in boj
in samo neutešno hrepenenje,
in samo bolečina in trpljenje
in samo skrb in solze, kri in znoj?

Zakaj je Smrt ko tolažoč napoj,
in kakor tiho, toplo je žarenje,
in samo kakor v senci sladek sen je,
in samo dolg, neskončno dolg pokoj?

Življenje nas od Matere odlóci,
in boj in bolečine so le želje.
Da bili z Materjo bi zopet eno.

V megleni in mirnomameči nóči,
Smrt dobrotljiva zopet vse pripelje
v ljubeče, tajno nas naročuje njeno.

GUSTAV STRNIŠA:

V BOHINJU.

Gorjanci nog težkih in znojnih obrazov,
Dekleta méč krepkih in nedrij kot vlitih iz snega —
drugje je li kje še zdaj toliko pristnih izrazov
in zdravja ter zraka planinskega kamor pogled mi zabega?

Gore se smejejo, ljubkujejo v solncu nebesa,
ko jih poljubujejo sapice belih oblakov —
Oko zastrmi: Zdaj, zdaj se odgrne blesteča zavesa
in v pravljic deželo zašel bom pijanih korakov!

Po poti mlad par gre, zardeva obraz krasotice,
pogledu nje jasnem Rafael sam bi se divil;
mladenič ponosen, kot kralj poleg svoje kraljice,
šopek planink mu je mehki klobuček zasivil.

Sočnaťa polja! Mar so se vina napila,
vse podrhteva opojno, me vabi, objema:
tamkaj mejaška breza pozdravlja me — vila
znanca prijazno v gozd me košati sprejema.

Slavec zapoje — trga iz duše glasove,
pa se začudim: — Kdaj si ukral mi jih bratec —
— Ne, saj le ti si jih tukaj navžil se naš svatec,
ko si zagledal spet svoje prijazne domove —!

IVO ŠORLI:

ZGODBE O NEKATERIH KRŠČANSKIH
ČEDNOSTIH IN NEČEDNOSTIH. (Dalje).

V.

O čistosti — nečistosti.

Čistemu je vse čisto.
(Star izgovor.)

Kakor priznavamo zahtevo esteta, da naj v epiki pisec ne stopa sam v ospredje, si ne moremo kaj, da ne bi pred vstopom v to peto zgodbo izpregovorili dveh besed naravnost.

Nameravali smo namreč tudi tu, kakor drugod, napraviti najprej sliko, potem pa sosliko: napisati eno zgodbo o čistosti, drugo o nečistosti, čeprav smo zapazili že doslej, ne samo, kako čudno se — v ti nebeški, oziroma peklenski mavrici — ena čednost preliva v drugo čednost, nečednost v drugo nečednost, ampak tudi, kako ima vsaka teh belih sester še svojo črno sestro, če sestre ne, sestričino. Saj menda ravno zato je pot kreposti kakor rezilo ozka, ko se gnetejo od obeh strani ostri kremplji za stopali...

Še vse kočljivejša je reč okrog šeste zapovedi božje. Saj bi ne bila taka težkoča naslikati čisto devico — toliko fantazije človek že še ima! — na eno platno, na drugo pa prešušno razuzdanko. (Zakaj edino pri teh krepostih in nekrepostih ti je lahko tudi ženska tipičen primer!) Toda, kaj je čistost, kaj nečistost? Nič drugega nego beg pred in lov za — drugim spolom: nedolžnost spredaj, pohota zadaj!... Torej čistost in nečistost komaj nekaj metrov, često niti pet milimetrov narazen!... Kako potem in čemu slikati vsako posebe?...

Tako se nam je torej zmešalo vse skupaj v eno: čistost z nečistostjo, moški z žensko... In naslikali smo vse skupaj na eno platno pod dvoedini naslov.

Naposled smo še morali predreti demokratični princip, da naj bo naš junak iz pete ali vsaj četrte kurije. Zakaj glede na delikatnost predmeta je treba, da junak in junakovka izbirata izraze, s čimer človeka pa še dandanes oskrbi samo primerna izobrazba.

* * *

Naš novi junak je profesor in še doktor modroslovja po vrhu, doma iz D. na Tolminskem, kobariški okraj, nastavljen za suplenta na gimnaziji v Z., piše pa se za Hrabroslava Kozoroga, je lep človek in ima šestindvajset let.

Posebno značilno je zanj, da nosi v znanstvu ime seksualnega psihologa. Zakaj seksualni psiholog je navadno vse prej, nego seksualen, skoro nikoli psiholog. Vendar znanost je znanost, in osebe ne prihajajo v poštev.

Glavno polje Kozorogovemu delovanju je prašanje, oziroma zahteva, da mora biti moževo predzakonsko življenje enako ženskemu; razume se: oboje enako čisto, ali kakor pravi znanost: tako lepo «vzdržno». O tem predava dr. Hrabroslav vsaj enkrat na teden v «Splošnem domu», in počašča ga največ ženstvo. Hrabroslav stopi v dvorano, hiti na predavalni kateder, pogleda vse, ne vidi nobene, odpre rokopis in govori. Potem konča, se nekako prikloni in zbeži spet ven.

Poslušavstvo pa še sedi, kakor omamljeno. Nato počasi vstaja, se razhaja. A po dve in dve, tri in tri glave skupaj: Ali je ali ni? In če je, ali je res do konca? A če ni, zakaj potem, kakor da je, zakaj in — čemu? Posebno, ko je sicer res lep fant...

Lidiji Hmestalovi že celo ne da miru. Lidija Hmestalova je prišla od nekod s severa, ima sobico v desnem predmestju, obedi pri «Zlati mizi». Nihče ne ve, od česa živi, kaj je. Samo da je sufražetka, pravi sama. Oblači se v nekako raševino, a vrag jo vzami, da je naravnost elegantna. In ne nosi niti srajce — ženske trde, moški verjamejo. Kako bi bilo sicer le tako vilinsko vitko in prožno to vilinsko vitko in prožno njeno telo? In skoro bi sufražetke same ne dopustile, da jim je tovarišica. — Zakaj pa ima tako nespametno velike in globoke oči, mehke kakor mehak siv baržun, usta tako sočna, da stokajo moški, če jih gledajo, zobe, kakor da se jim hoče same vroče mladeniške krvi, nosnice tako drhteče, kakor da le čakajo, kdaj bo treba zbežati pred njihovimi strastmi?!

Tako stopi tisti dan Lidija Hmestalova s stranske poti v glavni drevored mestnega loga pred Hrabroslava Kozoroga, ki prihaja zdaj že osmi majski dan sem, da premišljuje...

- Dober dan, gospod doktor! Vi me poznate, kaj ne?
- Poznam vas, gospodična, zajecija Hrabroslav.
- Potem nima smisla, da se predstavljava. Saj vas ne motim?
- O!...

— Prav! Potem tudi dolgih uvodov ni treba! Ali vi iskreno mislite, kar govorite? Glede zahteve namreč, da naj moški pred zakonom ravno tako vzdržno živi, kakor katera izmed nas? Ali mislite, da je to prvič možno, drugič zdravo, tretjič potrebno, četrtič koristno?

Hrabroslav dolgo ne najde besede. Zardeva, ongavi z rokami, premika ustnice. Naposled spozna, česa si je dolžan in skoraj sunkoma:

— Pa to sem vendar že opetovano dokazal... točko za točko...

— Teoretično dà; celo jako dobro. Toda jaz bi rada vedela, kako je v praksi z vami?

— V... v pr... praksi?...

Hrabroslav lastnim ušesom ne verjame. Pa tudi, če bi verjel, kaj naj bi...?

— V praksi, dà! mirno pritrди gospodična Lidija. Namreč, ali vse te nauke vi sami tudi v življenju izvajate? Ne razumem, zakaj se vam zdi moje prašanje tako čudno. Ako javno razpravljate o teh stvareh, morate biti vendar pripravljeni, da tudi v ožji družbi govorite o njih. In da seveda odgovorite, ako vas kdo vpraša, ali se vam zdijo tudi dejanjsko izvedljive. Saj niste videti... Čakajte, no, in dovolite, da si vas malo od bliže ogledam!

Zavila sta bila že spet na eno stranskih poti in daleč okrog ni nikoga. Lidija se ustavi, prime z levico spremljevalca za podbradek in mu privzdigne glavo, mu položi desnico na čelo, tako da so ji prsti med njegovimi lasmi, in mu gleda v oči. In on se je nehote zazrl v njene, vidi podrhtavanje njenega krasnega nosu, čuti sapo njenih žgočih ustnic, opazi tudi, kako vstaja in pada njena halja tik pred njim, da se včasih skoro dotakne njegovih prsi...

Vloga egiptovskega Jožefa — o, kako vražja vloga! Človek jo z neko dostojnostjo igra edino, če mu je zapeljivka antipatična... Gospodična Lidija pa našemu Hrabroslavu ni bila antipatična, in prav moral se je v gospodu seksualnem psihologu izvršiti kemični proces: psihologija se je združila z vonjem Lidijinega svežega telesa v...

Toda ne! Že zato ne, ker je naš naslov morda celo nezrelo mladino zapeljal, da pričakuje česa od nas... Pojdi v kino, Ofe-lija!... Skratka: gospod Hrabroslav je omahoval in že omahnil, ko se mu gospodična Lidija naenkrat izvije in se veselo zasmije.

— Oha, prijatelj! Ali vidite zdaj, da je bila vaša teorija samo teoretična? Drugo bi bilo, dokler ste povešali oči, gledali v tla in pred izkušnjavo bežali — drugo, ko si vas je izkušnjava poiskala. Pa ste sami krivi — zakaj ste jo hodili izzivat?! Zakaj vedite, da sem jaz izkušnjava sama, in sem samo zato prišla po vas! In ker imam poguma, da tudi storim, kar druge samo mislijo in si žele, in da kar storim, tudi povem, naj vas podučim, da izkušnjave nič tako ne mika, kakor preveč bela ali pa popolnoma črna barva... Moški, ki nima ne enega ne drugega glasu, bo imel najbrže mir pred njo... Če recimo samo črhnem, kako ste slabi, pa izgubite vso svojo zanimivost, in vaša predavanja bodo kmalu prazna...

— Toda, kaj niste intelektuala, kaj niste...

— Sufražetka? Ševeda sem, a bolj za kratek čas. In zraven tega še vedno precej brihtna ženska, ki ve, kaj je in kaj ni...

A že spretno in taktno, da človek med tem lahko premaga osramočenost in zadrego, obrne pogovor na druge stvari. In se že pred mestom poslovil od njega.

— Bolje je, da vas ne vidijo z menoj, se mu nasmehne. Prišli bi lahko ob svoj beli glas... Ako še mislite, da bi nadaljevali svoja predavanja... So namreč nekateri v mestu, ki bi rekli: «Aj, tak svetnik je torej doktor Hrabroslav — z Lidijo se izprehaja!...»

No, Hrabroslava je vse to globoko pretreslo. Prvič: Torej je res še samega sebe le varal, in zato še druge zraven?... Torej je instinktivno le iz strahopetnosti bežal pred svetom in njegovim veseljem? In niti ne iz kakih višjih, res z njegovo naravo spojenih razlogov, nego samo, da v sebi samem podpre in dokaže tako in tako teorijo... Drugič: Kaj je Lidija hotela reči z zadnjimi svojimi besedami?...

Pa mu je sama, in sicer jasno in bistro povedala, ko je v njeni sobici pokleknil pred njo in jo zaprosil, da mu bodi družica, ker brez nje ne more več živeti...

Ne, on ni mogel, ni hotel več nazaj! «Bodi, kakoršna hočeš in naj je bila tvoja preteklost, kakoršna hoče — samo da boš moja odslej!...»

In je njegova teorija za enotno moralo dosegla popoln polom. Zakaj Lidiji je bilo na tem, da je ostal prav do dneva svoje poroke vzdržen in čist...

(Dalje prihodnjič.)

Dr. IVAN PRIJATELJ:

DUŠEVNI PROFILI NAŠIH PREPORODITELJEV. (Dalje.)

Kritična filozofija Kantova je bila dognala sposobnosti razuma in določila njegove meje, zraven pa se ni bila izognila dualizmu med čistim in praktičnim razumom. Stremljenje neposrednih Kantovih naslednikov v filozofiji, takozvanih romantičnih nemških miselcev, je šlo za tem, da se vzpostavi enota svetovnega nazora. To enoto je izkušal doseči Fichte v svojem popolnem subjektivizmu na ta način, da je postuliral svoj »čisti ali brezkončni jaz« in proglasil ves vnani svet za iluzijo, ki zadobiva videz realnosti šele v aktu samospoznanja individualnega »jaza«, delca absolutnega subjekta. Vse je duh, in ves vidni svet ni drugega nego njegov simbol. Tudi vse človeško duševno delovanje obstoji iz samega proizvajanja prispodob. Tako so tudi najvišje predstave človeštva n. pr. predstave o osebnem Bogu in osebni neumrjčnosti le zasilni simboli. — Pravi filozof romantike pa je Schelling. Prijem je najbolj razvita glavna črta romantikov: stremljenje po neskončnosti, rojenje v sfere neomejenosti in brezbrežnosti. On plava bolj v gledanju, nego da bi se potapljal v kritično preiskovanje, on operira bolj s simboliziranjem, nego z razkrajanjem. Snovnosti posveča več pažnje od Fichteja; imenuje jo spečega duha, duha v ravnotežju; duh pa mu je gibljiva, nastajajoča materija. Iz prirode dela Schelling v svoji filozofiji, ki jo nazivlja »nатурno filozofijo«, velik sistem, trdeč, da je priroda potekla iz razuma, a tako, da tvori ž njim neprestano enoto. Subjekt in objekt predstavljata zanj večno istost. Absolutni princip (Schellingov »pravzrok«), praluč, sveteča na dnu vseh stvari, mu združuje subjekt in objekt v enoto na ta način, da prevladuje v prirodi bolj objekt, v duhu pa bolj subjekt. Schelling oduševlja prirodo in je prepričan, da se nahajajo sile, delujoče v duhu, tudi v prirodi, iz katere se je duh razvil. Zategadelj imenuje Schelling prirodo in pozneje tudi zgodovino — »Odisejo duha«. Ves razvoj v prirodi se vrši potom izenačevanja sil in protisil («potenc in polaritet»),

stoječih med seboj v takšnem razmerju, kakor si stojita v zavesti subjekt in objekt. Samo končna bitja imajo protisile zunaj sebe, neskončna pa v sebi. Na to podlago postavlja Schelling tudi svoj religiozni nazor, ki bi ga mogli imenovati filozofski teizem. Kakor je mnenja, da se je mogla absolutna enota razviti s pomočjo v nji obseženega in pomirjenega nasprotja, tako tudi trdi, da Bog kot osebnost eksistira samo na ta način, ker je v njem nekaj nebožjega, ki postaja božje. V svojem spisu zoper Jacobija²³⁵ pravi Schelling, da se teizem ne da zgraditi na podlagi naturalizma iz racionalističnega Boga, kakor se tudi ne da iz breznaturenega Boga navadne teologije utemeljiti eksistenca prirode. Najvišja potencia organskega življenja, torej duha, mu je umetniško ustvarjanje. Umetnost je Schellingu kot filozofu najvišje, ker mu «takorekoč odpira najsvetejše, kjer v večnem in prvotnem edinstvu, rekel bi, z enim plamenom gori to, kar je razdrobljeno v prirodi ter zgodovini in kar mora iti vedno narazen v življenju in delovanju in prav tako tudi v mišljenju.»²³⁶

Vseobsežno završitev nemške romantične filozofije, nekako kupolo spekulativnega mišljenja ter zadnjo postajo pred modernim znanstvenim pozitivizmom tvori Hegelov sistem. V primeri s subjektivistami Kantom, Fichtejem in Schellingom je Hegel že bolj realistična natura. Njegov nazor bi se mogel imenovati nekak realizem v romantiki. Romantična brezmejnost, ki je bila dosegla v Schellingu vrhunec, deluje v Hegelu dalje v tem zmislu, da izkuša Hegel v oblike nastajajoče misli prelitati oblike življenja, resničnega življenja. V ta namen mu služi njegova znamenita dialektična me-

²³⁵ Jacobi in Hamann sta bila glavna kritika romantične filozofije. Hamann, «severni mag» imenovan, je nastopil že zoper Kanta, češ, da se z analitično metodo, ne dá priti do zadnjih elementov. V eksistenco stvari, ležečih zunaj nas, in tudi v najvišje nevidno bitje Boga moremo samo verovati. Vere, ki ni stvar razuma, ne sme soditi razum. Vera gre preko spoznanja. Kjer se spoznanje ustavi, nam pomaga vera, oni božji genij, ki ga je že Sokrat višje cenil, nego vso modrost sveta. Jacobi pa je znan kot kritik Kantove «stvari na sebi», sodeč, da je Kant s postulatoma svojega «Ding an sich» prestopil območje izkustva, kar sme storiti samo vera, ne pa znanost. Prvotni povzročitelj vseh stvari, Bog, se odkriva samo veri. Boga ni mogoče poznati, vanj se dá le verovati. V svoji debati z Lessingom, kateri si je mogel misliti Boga samo kot «svetovno dušo», je priznal Jacobi, da on osebnega Boga ne more dokazati, da pa dela od skok, nekak salto mortale iz znanja v vero. Tožil je, da je po srcu kristijan, po razumu pogan. (Höfding, Geschichte der neueren Philosophie, II., 25; 121—124; 129—133, 233.)

²³⁶ Prim. Höfding, o. c. II., str. 189 in sl.

toda. Ž njo se Hegel loči od svojih predhodnikov v tem, da trdi, da Absolut ni niti mrtvo bivanje (substancia), niti mirujoča subjektivnost, ampak proces, življenje, snov in duh, torej — enota obeh. Za primero delovanja zavesti «svetovnega duha» mu služi snovanje individualnega duha, o katerem trdi, da v svojih stopnjah razvoja posnema samo faze «svetovnega duha», ki «je imel potrpljenje, prehoditi v neizmernosti časa te forme in prevzeti ogromno delo svetovne zgodovine, v katere slednji je izoblikoval vso svojo vsebino, ki je je bil zmožen».²³⁷ «Svetovni duh» se je torej udeještoval v svetu po metodi, po kateri snuje še sedaj individualni duh, po dialektični metodi, katere bistvo obstoji v naslednjem: Vsak pojem in vsaka stvar vsebujeta v sebi, kakor hitro ju opredeliš, obenem tudi svojo negacijo. Vsaka trditev predpostavlja in vsebuje obenem tudi zanikanje, tezo in antitezo, obe pa zedinja sinteza, višja enota, združujoča v sebi pozicijo in negacijo. Ako vzamemo n. pr. najabstraktnjšo vseh misli, pojem bivanja (Sein), si pojma bivanja ne moremo misliti brez pojma nebivanja (Nichtsein). Sinteza obeh pojmov, bivanja in nebivanja, pa je nastajanje (Werden). Dialektična metoda hoče pokazati, da je vesoljstvo zvezano med seboj kakor razvojne stopnje duha, da je prava formula za vse, kar je: vse je duh in duh je vse. Odtod Hegelov zaključek, da je tudi zgodovina, torej vsota dogodkov človeške prirode — objektiviran duh, da je torej resničnost razumna in boj zoper njo upor zoper duha. Odtod znameniti Hegelov konservativni kvietizem. — Hegelov sistem se deli v tri dele: 1.) v logiko, ki Hegelu ni samo nauk o formah mišljenja, ampak ideja principa, ustvarjaljočega in urejajočega vesoljstvo v zmislu dialektične metode; 2.) v prirodno filozofijo, ki od svoje strani razpada zopet v mehaniko, fiziko in organiko, tri stopnje prirode, prehajajoče druga v drugo ne prirodnim, neposrednim potom, ampak posredstvom pojmov (ker leži za Hegela razvoj edinole v izpremembah pojmov) — to je najslabotnejša stran Hegelovega sistema — in 3.) v filozofijo duha, v katere prvem delu se bavi Hegel najprej s «subjektivnim (ali individualnim) duhom», s tem, kar imenujemo danes psihologijo; nato prehaja k svojemu znamenitemu «objektivnemu duhu» (zakladnici dokumentov socialnega in duševnega življenja, ki si jih podeljuje človeštvo od roda do roda) in završuje z «absolutnim duhom», najvišjo enoto subjektivnega in objektivnega duha.

²³⁷ Predgovor k «Fenomenologiji duha», 1807.

Ta tretja stopnja je domena «svetovnega duha», h kateremu se povzdigne človek s pomočjo filozofije, umetnosti in religije. Religija se po Hegelu loči od filozofije-kot prvotnejši štadij od poznejšega v tem, da vidi v podobah, kar ugotavlja filozofija pozneje in za njo v pojmi. Filozofija neče podreti religije, marveč izkuša samo v veri obseženo resnico prečiti v obliko misli. Verske dogme so Hegelu filozofski začasni simboli. V nasprotju s tem Hegelovim precej racionaliziranim verskim pojmovanjem je osnoval najodličnejši verski filozof nemške romantike, Schleiermacher, svoj psihološko bolj utemeljeni verski nazor, v katerem sicer tudi dopušča, da se versko pojmovanje neprestano razvija in «se simbolično cvetje dogem osiplje v naročje misli», kljub temu pa Schleiermacher ugotavlja, da še vedno ostaja na mestu neki čuvstven ostanek, ki je dal pobudo k tvorbi dogem, čuvstvo neposredne zveze ali odvisnosti individualnega principa od univerzalnega.²³⁸

Da je Čop dobro poznal to nemško romantično filozofijo, stoječo v ozki zvezi z romantično poezijo, za katero se je on zlasti in v prvi vrsti zanimal, je več ko verjetno. Da je čital Schellinga, imamo vrhutega direkten dokaz v njegovi korespondenci. Dne 31. januarja 1828. je pisal Čop Saviu: «Lepo je, da v Italiji tako živahno cvete študij Danteja; a skoraj isto se lahko pohvalno reče o Nemčiji; da, duha velike pesnitve bodo ljudje v Nemčiji polagoma boljše spoznali. V tem oziru je med drugim zanimiv neki starejši članek v časopisu ‚Kritisches Journal der Philosophie, herausgegeben von Schelling und Hegel‘... napisal ga je brez dvoma Schelling sam, ki kaže tudi sicer, da pozna Danteja.» Nato sledi naslednja dolga Čopova parenteza o nemških znanstvenikih: «Že leta 1803. je pisal Schelling v svojih Vorlesungen über das akademische Studium: ‚Nicht geistreich aber ungläubig, nicht fromm und doch auch nicht witzig und frivol, ähnlich den Unseligen, wie sie Dante im Vorgrund der Hölle existieren lässt, die etc. — und die Hölle nicht aufnahm, weil auch die Verdammten keine Ehre von ihnen haben würden, haben vornehmlich deutsche Gelehrte mit Hilfe einer sogenannten gesunden Exegese, einer aufgeklärten Psychologie und schlafen Moral alles Spekulative und selbst das subjektiv-Symbolische aus dem Christentum entfernt‘ etc.» Čop pošilja Saviu to mesto sicer v prvi vrsti zaradi Schellingovega prevoda spornega Dantejevega izraza «alcuna

²³⁸ Prim. Höfding, o. c. II., 233.

gloria» s «keine Ehre», a obenem značilno za svoj filozofski in religiozni nazor, pač soroden Schellingovemu, pristavlja: «ich konnte mich nicht enthalten, aus Veranlassung des ‚keine‘ [Ehre], diese so wahr e Stelle herzuschreiben.»²³⁹ V tem Čopovem pritrjevanju Schellingu je seveda obseženo najprej Čopovo obsojanje hladnega in suhoparnega racionalizma, kateremu so bili vdani takrat nekateri nemški učenjaki še izza prosvetljene dobe, obenem pa se čuti iz njega Čopovo soglasje z romantično, specielno Schellingovo spekulativno filozofijo in v zmislu miselnega subjektivizma simbolično pojmovano religijo. Potemtakem bi torej lahko ugotovili Čopov religiozni nazor kot filozofsko-simbolični nazor v zmislu Schellingovega in Hegelovega sistema. — V istem pismu postreza Čop Saviu na njegovo prošnjo s podatki o najnovejših pojavih v svetovni literaturi in filozofiji. Glede poslednje pravi kratko in značilno: «V filozofiji se zdi, da najbolj vlada Hegel.»²⁴⁰

Na drugih mestih in obširneje se Čop v svoji precej pičlo ohranjeni korespondenci sicer ne spominja Hegela. In vendar je bil to pravi njegov filozof, ki je obvladoval njegov svetovni nazor. Podatke za to svojo trditev imam najprej iz osebne, resda že tretje roke. Leta 1907. sem na Dunaju mnogo občeval z vpokojenim ministrskim svetnikom, sedaj že umrlim drjem. Johannom Schulzem von Strasznitzkim, čigar oče Leopold Karl, poznejši lvoyski univerzitetni in dunajski tehnični profesor, je bil od 1827.—1834. licejski profesor v Ljubljani in prijatelj Čopov. Kakor mi je zatrjeval Schulz-sin, je njegov oče še v poznih letih posebno rad govoril o Čopu in o tem, kako je za časa svojega službovanja v Ljubljani vodil dolge filozofske razgovore s Čopom, izkušajoč tega svojega prijatelja odvrniti od Hegelovih nazorov ter ga izpreobrniti k Jacobijevi filozofiji, katere pristaš je bil Schulz sam, a vsi njegovi poizkusi da so bili brezuspešni.²⁴¹ Nekako potrdilo teh spominov Schulza-sina na pripovedovanja očeta nahajam sedaj v publiciranih Čopovih pismih na Savia. L. 1828., ne še prav eno leto po Schulzevem prihodu v Ljubljano, res čita Čop, pač pod vplivom teh svojih disputov s Schulzem, spise Jakobija in piše dne 7. marca 1828. svojemu italijanskemu prijatelju: «Ravnokar čitam v nekem pismu Hamanna (v Fr. H. Jacobija ‚Delih‘, IV. zv.): ‚kako mi je

²³⁹ Veda, IV., str. 109—110.

²⁴⁰ Ibid., str. 112.

²⁴¹ Prim. ZMS., IX., str. 6.

pogodu Galianijeva knjiga Della Moneta!... Ali poznate to ali kako drugo delo Galianijevo?... V istega Jacobija delih nahajam izvleček iz knjige Giordana Bruna 'De la causa, principio et Uno'. — Ali se vidi v Italiji še kaj Brunovih del?'²⁴² To mesto mi pa ne služi samo v podkrepitev Schulzevega dokumenta, govorečega o diskusijah nemškega jacobijanca in slovenskega hegelijanca (kateri je začel najbrž pod Schulzevim vplivom čitati Jacobija), ampak v njem je obsežen še en nov prispevek o Čopovem zanimanju za še enega odličnega, samostojnega misleca, Giordana, kar vse govori za to, da je bil Čop izrazit filozofski duh. Kar je seveda tudi samo ob sebi umevno: človek, ki se zanima za jezike v prvi vrsti zaradi v njih obsežene literature, umetnosti in estetike, se mora zanimati tudi za filozofijo, v kateri nahaja to duševno snovanje svojo najvišjo ocenitev.

Kaj več se iz maloštevilnih spisov in dosedaj znanih pisem Čopovih ne dá pridobiti za ugotovitev svetovnega nazora našega «velikana učenosti»; za vse ostale podatke se moramo zateči k — Prešernu, v čigar duševno ognjišče je stresal Čop tudi svojega duha žerjavico, da je tam zaplamtela v žaru genialnih «Poezij» našega plemenskega narodnega genija.

O tem, kakšna je bila Prešernova osebnost, kakor je bila potekla iz rok prirode, kako se je razvijala pod vplivom izobrazbe in pod vtiski dobe, kako se je zaokročila in završila v podobi svojevrstnega svetovnega naziranja, o vsem tem nam je marsikaj povedalo naše ne več neznatno prešernoslovje.

Vsi podatki, ki nam jih nudi literatura o Prešernu, so edini v tem, da je bil naš véliki pesnik brez posebnih vnanjih, to se pravi, telesnih prednosti in spretnosti. Po postavi je bil sicer «prej velik nego majhen»,²⁴³ v mlajših letih jako slok, kot štiridesetletnik «korpulenten».²⁴⁴ Imel je «čelo belo in neprevisoko»,²⁴⁴ «usta majhna», kar spričujeta obe dami, ki sta nam ga popisali, kakor se tudi strinjata v trditvi, da je imel «posebno drobne oči», ali, kakor se izraža njegova hči: «Oči, sive in holi majhne, je imel le na pol odprte». Te pa najbrž niso bile «sanjave», kakor po vsej priliki napačno razlaga popis Jelovškove Finžgar;²⁴⁵ pogled nje-

²⁴² Veda, IV., str. 255.

²⁴³ [Betty Koglova] Kakšen je bil Preširen, Slov. narod, 1875., šte. 72.

²⁴⁴ Ernestina Jelovšek, Spomini na Prešerna. Lj. 1903., str. 5.

²⁴⁵ Fr. S. Finžgar, Dr. France Prešeren, Kat. obzornik, VIII., str. 109.

gov je delal drugačen vtisek, zakaj njegova hči pristavlja izrečno: «...njegov pogled je bil navadno resen in je dajal očem nekaj motnega, vsled česar so ljudje uganili, da gleda temno». Soglasna je sodba dam o tem, da je imel pesnik majhne noge in roke. Koglova pravi, da je imel «noge čedne, roka mu je bila mesena, a ne velika»; njegova hči pa poroča po materini pripovedi: «In čeprav je bil kmečki sin, imel je majhne roke in noge». Hoja njegova je bila vse prej nego reprezentativna; o nji piše Jelovškova takole: «Hodil ni nikdar pokoncu, ampak bil je navadno nekoliko upognjen. Korakal je naglo, hud pa je skoro tekal; včasih zopet je stopal neskončno počasi in povešeno. Stopinje so mu bile kratke in goste, in eno nogo je vlekel nekoliko za seboj.» Slično se ga spominja tudi Matija Torkar, pišoč v svojih spominih:²⁴⁶ «Hodil je bolj s pobešeno in prihuljeno glavo, nosil dolge, za ušesa sčesane lase, z nazaj proti zatilniku pobešenim cilindrom. Na vnanjščini je bilo videti, da kot pesnik in modrijan ni dosti maral za nove šege v oblačilih.» O načinu, kako se je nosil, pripominja Koglova: «Nosil je precej dolge lase (Jelovškova: «zelo goste, mehke in svetle, temnorujave, skoro črne, zelo dolge») pa temno obleko, po tedanji šegi večjidel frak. Nikoli ga nisem videla v svitli obleki, a vedno s cilindrom na glavi.» Njegovo obleko je opisoval Janez Trdina svojim dijakom na Reki z besedami: «Na glavi je imel strašno velik cilinder, dolg frak, čez katerega je pozimi še stari plašč iz debelega ruškega sukna, za večnost narejen, ogrinjal.»²⁴⁷ A Viktorju Steski je v tem oziru pravil dobri pesnikov znanec Sertič tole: «Nosil je navadno črno obleko in sicer tako dolgo (časa), da ni bila več dostojna za takega moža. Dr. Chrobat mu je ob taki priliki dejal: ‚Priatelj, pojdi h krojaču in naroči si novo oblačilo, tak ne moreš že nikamor.‘ Prešeren je šel, naročil obleko in jo takoj oblekel, ko jo je dobil. In stara pesem se je ponavljala.»²⁴⁸ Z ozirom na vse te vnanjosti svoje osebe vzklika Prešeren sam v svojem nemškem sonetu v «Carniolii» 1840.:

«Nichts trägt an ihm des Dichtergeist's Gepräge,
 ‚Wie kommt‘, fragt mancher, ‚dieser Mensch zum Singen‘...?»

²⁴⁶ Mat. Torkar, Nekoliko črtic iz mojih mladih let. Dom in svet, VIII., str. 547.

²⁴⁷ Finžgar, l. c., str. 106.

²⁴⁸ Viktor Steska, Paberki o Prešernu, Kat. obzornik, V., str. 21.

Viktor

Z ozirom na oni dar vnanje prirode, v katerem se najbolj očituje in neposredno razodeva notranja priroda človeka: z ozirom na govorico Prešernovo, so si vse priče v tem edine, da so bile izrečno vnanje kvalitete pesnikovega govora v soglasju z ostalimi vnanjostmi njegovega značaja skromne in neznatne, notranje pa tako izredne, kakor je bil izreden njegov genijalni duh. Že iz visokošolskih njegovih let imamo pismo njegovega ožjega rojaka in kolega na dunajski univerzi, Mat. Golmajerja, v katerem ta poroča Čopu, da so hoteli sošolci Prešernu preskrbeti neko instrukcijo, nadaljujoč: «... allein weil sein Äusseres so wenig verspricht und er eine langsame Sprache hat, so hat er nicht gefallen.»²⁴⁹ Fr. Sertič je pripovedoval Viktorju Stesku, «da je imel v govoru malo hibo, da se mu je jezik nekoliko zatikal, kakor bi jecljal; če je bil pa že boljše volje, se mu je vez razrešila in šlo mu je gladko.»²⁵⁰ Tudi Fr. Levec, ki je v svoji biografiji Prešerna²⁵¹ vestno porabil vse avtentične popise našega pesnika, poroča podobno: «Govornik naš pesnik ni bil; od rojstva je imel to napako, da je nekoliko jecal; posebno prvo besedo je težko izpregovoril, a kedar je prišel v ogenj, letele so mu besede iz ust, kakor lep solnčni dan bučele iz panja.»

Moške družbe ni iskal, razen v svojem običajnem gostilniškem krogu, v katerega je zahajal posebno v zadnji tretjini svojih let vsak večer. A tudi v teh družbah je sedel ponavadi tih in molčeč, razen kadar sta ga razvnela pogovor in vino. V takem položaju se je razvezala njegova skopa in težka govorica v elastično zgovornost, iskrečo se od duhovite šale in šegave zbadljivosti. Dobro opisuje Levec njegovo domiselno in kombinatorično zmožnost: «Preširen je bil eden tistih berzo mislečih, silno nadárjenih in bistroumnih ljudi, ki v vsaki izpregovorjeni besedi, v vsaki opaževani situaciji, v vsaki pripovedovani dogodbi, kakor bi trenil, najdejo svojo zanimivo stran, katere navaden človek ne vidi. V njegovih ustih spremenilo se je vse v verz, dovtip, sarkazem, ironijo.» Razume se, da so se mogli v njegovi družbi dobro počutiti samo možje s širokosrčnim, lehkotnim, duhovitim, za umetnost dostopnim umom; ozkosrčnim, suhoparnim, filistrskim dušam, iz kakršnih je obstojala takrat povečini ljubljanska uradniška inteli- >
genca, pa je moral biti naravnost kamen spotike. In res ga ozna-

²⁴⁹ Ljub. zvon, 1902., str. 634.

²⁵⁰ Viktor Steska, l. c., str. 22.

²⁵¹ Zvon, 1879., str. 51.

čuje dr. Uhrer, ljubljanski policijski predsednik, leta 1845. tako-le: «Über seine Redlichkeit lässt sich nichts Nachtheiliges sagen; aber bei seinem Hange zum Trunke, und zur Sinnlichkeit, bei seinen excentrischen Grundsätzen (mišljena je njegova svobodomiselnost) und bei seiner Tadelsucht, welche — die eigenen Fehler übersehend — alles andere launenhaft und rücksichtslos geistelt, ist ihm die öffentliche Meinung nicht günstig, und deswegen ward er auch bei seinen Bewerbungen um die Advocatur nicht berücksichtigt; was ihn freylich erbitterte.»²⁵² Jako dobro ga je v tem oziru opisala Betty Koglova, označujoč njegovo razmerje do moške, zlasti birokratične družbe: «Na policiji mu niso mogli nič. Splošno so mislili, da bi bil Preširen izvrsten advokat (kar je tudi bil; Levec trdi, da ni nobene pravde izgubil), a advokacije mu samo zato niso dali, ker je bil ‚f r e i g e i s t‘. Birokratje ga niso iskali, ampak samo neodvisni možje; družbe nobene nij kalil, govoril je malo, a govor njegov je bil sarkastičen, dovtipen in dobro osoljen... Nikoli nijsem nič slabega o njem slišala, temveč milovali so Preširna kot povsod preziranega ženijalnega moža, kar je sam najbridkeje čutil, pa se vendar nikoli proti nobenemu nij pritožil. Nego v svojih prsih je nosil svoje bolečine, otožen in hud na usodo, se je vsak dan bolj vinu udajal, in kdo se upa zaradi tega prvi kamen vzdigniti nanj.»

Kar se tiče Prešernovega nagnjenja do pijače, se mora reči, da se je začel pesnik vdajati vinu zlasti v zadnji dobi svojega življenja²⁵³ pod vtiskom nezgod, ki so se v duševnem in telesnem

²⁵² Bleiweisov zbornik, str. 256.

²⁵³ Glej, Levec, I. c., str. 53. — Janez Trdina v svojih, po Finžgarju v izvlečkih priobčenih predavanjih (Kat. obzornik, VIII., str. 104) sicer trdi, da je bil že od pete šole član neke «Studentenweinvertilgungskommission», a bogve če ni to legenda, nastala na ta način, da je ljubljanska fama dogodke starejših let projicirala v mlada leta. Trdinova izvajanja so tudi sicer precej subjektivno pobarvana. O poznejših letih imamo avtentično poročilo Sreznjevskega iz leta 1841., v katerem ta kot Rus, nenavajen večernega obiskovanja gostilen, piše svoji materi: «...večer pa — vi mi ne bodete verjeli, mila mamica — vsak večer prebijem v tej ali drugi gostilni, kjer se zbirajo naši znanci pri vinu (sicer pijem jaz le po pol maselja, t. j. polno kupico in še to mešam z vodo). Naši znanci so dr. Prešeren (on je izmed najboljših živečih pesnikov kranjskih), dr. Horvat — advokat, knjižničar in nekoliko profesorjev. Vsi ti pijejo vino kakor vodo.» (Dom in svet, 1899., str. 166.) — «Po dr. Chrobatha n. pr. je prišel vsak večer [v gostilno] hlapec, da ga je varno spremil domov.» (Ernestina Jelovšek, o. c., str. 107.)

oziru zgrinjale nad njim, zvest resigniranemu svojemu načelu in odloku, ki ga je javno izrekel v svojih pesmih:

«Te leta, ki so meni, še ostale,
cel dan iz pravd koval bom rumenjake,
zvečer s prijatli praznil bom bokale,
preganjal z vinom bom skrbi oblake.»

Pristavek «s prijatli» je tu važen in resničen, dokazujoč, da Prešeren ni bil habituelen pijanec, ki bi bil pil samo zaradi pijače. Takšni pijo sami. V tem oziru je podal pravo razlago temu Prešernovemu nagnjenju do večernih pivskih družeb v gostilnah v že navedenih svojih spomnih stari častitljivi duhovnik Mat. Torkar, pišoč: «Ako je včasih nagnil kozarec, pač ni kapljice izpljunil iz ust. A če je zvečer šel v kako krčmo, ni šel zaradi pijače, temveč, da je opazoval svet in slišal kako novo; kjer pa ni našel dovtipov, plačal je maseljček, ne da bi ga pokusil in odšel naprej.» — K temu je treba pripomniti, da vsi viri pritrjujejo Ernestini Jelovškovi, ki po materinem pripovedovanju poroča, da ga je mati videla pijanega samo enkrat, in še takrat je bila tega ona kriva.²⁵⁴

Dočim je torej Prešeren iskal le izbrano moško družbo in je celo v tej najrajši molčal, razen če sta mu vino in ugodna prilika razvezala jezik in umetniški temperament, se zdi, da je rad prisedal k ženskam, zlasti k mladim, s katerimi ga je mikalo kramljati. Njegova hči beleži, da «je rad dvoril deklicam», in tudi gospa Koglova pripoveduje, da je ljubil družbo deklet, pristavljajoč, da je z ženami in deklicami najrajši govoril o erotičnih stvareh, in sicer v duhovito-dvoumni obliki. V gostilni «pri Metki» se je kot večerni gost pogosto oglašil v kuhinji, kjer so se gostilničarične hčerke v kratkih rokavcih sukale okrog ognjišča. Pri tem je imel navado, da se je rad s prstom doteknil lepega lakta ene izmed živahnih hčerk. Ta ga ni nikoli zamudila s kuhalnico udariti po prstih, dokler mu ni tega kategorično prepovedala. Od tu ima baje postanek njegova pesem: «Da ne smem si ukazala — belih rok se doteknit'». Gospa Koglova še pristavlja naslednje: «Večkrat sem slišala svojo mater in svoji sestri reči, ko so njegovega najljubšega pogovora znamenja na njem opazile: ‚Doktor, če ne močite, boste dobili eno po hrbtu!‘ In včasi jo je tudi res dobil.» --

²⁵⁴ Ernestina Jelovškova, o. c., str.9. — Tudi Betty Koglova poroča v citiranem članku: «...dasiravno ga je večkrat malo imel, vendar nikoli ni bil popolnoma pijan.»

Vse to govori za to, da je bila v Prešernu razvita krepka, zdrava čutnost, okoliščina, ki je važna za umevanje njegovega razmerja do nemške romantike.

A tudi v njegovih odnošajih do ženske je značilno, da se je dal naš pesnik voditi predvsem neposredni prirodnosti, dočim ga je vsaka formalnost in oblizanost priučene, običajne olike odbijala. Kot človek, ki je tudi na sebi zanemarjal pravila bontonskih forn., se ni približeval umetnim oklepom ženskih src takozvane višje družbe. Za nevesto, je rekel drju. Chrobatu, da si izbere «tako kakšno čedno in brhko hišno», z gospicami pa da ne mara «imeti ničesar opraviti». To je pozneje tudi storil, ko je začel svoje intimno razmerje z duševno nedorastlo mu Ano Jelovškovo, s čimer se je zapletel v ne sicer formalno, a stvarno podobno — tragedijo, v kakršne se zapletajo pogosto naši izobraženi knatiški sjuovi in kakršnih eno je tako plastično naslikal Janko Kersnik v svoji «Jari gospodi». Med ostalimi njegovimi lastnostmi vsi viri soglasno potrjujejo njegovo izredno dobrosrčnost, ljudomilost in darežljivost.

Prevesna težnost sposobnosti Prešernove osebnosti je bila borej pomaknjena globoko v notranjost in se niti malo ni zmenila za ravnotežje z izrazi vnanje nature. Na površno oko in uho Prešeren ni delal vtiska. A bili so hipi, ko je tudi navzvon zasijal njegov genijalni duh, ki je v viharjev jeznih in mrkih tedanji naši domačiji v zvezi s Čopovim duhom svetil kakor luč v temi, ko se je na vso rast vzel um, ki je v «Arabje puščavi» iz neplodnih tal pognal visoko v zrak kakor vitka palma na oazi. Pa malo je bilo takrat ljudi v Ljubljani, ki bi bili zmožni se udeleževati njegovega zamišljenega, v lastni notranji svet pogreznjenega pomenka, saj je bilo celo malo takih, ki so se znali radovati nad njegovim od časa do časa razigranim temperamentom, iskrečim se od domislic, polnim epigramatične soli in duhovite šale. Večina plitvoformalistične uradniške in vnanjematerijalistične meščanske gospode takratne Ljubljane je videla v njem samo zanemarnjenega «jezičnega doktorja».

Tovarišija in prijateljstvo, osebno drugovanje in vzajemno izmenjavanje čuvstev in misli je igralo v tisti dobi pomanjkljivega javnega življenja veliko vlogo. Mnogo tega, kar dandanes pri izomiki duha, ustvarjanju značaja in formiranju svetovnega naziranja opravlja tisek, časopisni in knjižni, se je takrat podeljevalo medsebojno od osebe do osebe, od ust do ust. Duševne zveze med

prijatelji so bile zadnje visoke šole za mladino, stremečo po tem, da se duševno dvigne nad povprečno izobraženstvo.

Prešeren je imel dva prijatelja: Čopa in Smoleta. Družba obeh teh mož je za našega pesnika značilna po reku: povej mi, s kom občuješ, in povem ti, kdo si.

Smole Andrej Smole je bil sin bogatega ljubljanskega žitnega trgovca in spediterja. Bil je izobražen v jezikih, ki naj bi mu bili služili pri trgovini, ki jo je sprejel po očetu. Smole je v resnici, kakor smo že omenili pri Čopu, mnogo popotoval po kupčiji. A pri tem ni nakupoval samo žita, ampak iztikal obenem marljivo za knjigami in si jih nabavljal. Čital je Petrarca, Ariosta, Molièrja in Shakespearja v originalu. Veselje do literature je bil najbrže oni kit, ki ga je združeval s Čopom, kateremu je Smole dopisoval v Lvov v drastični ljubljansčini. Iz nekega teh njegovih pisem se vidi, da je Čopu-dijaku — kakor tudi drugim dijakom — pomagal obenem z denarjem. Prim. njegov list z dne 1. avg. 1824., v katerem piše Čopu: «Če so Vam gune goldinarji odveč, tok prosim jih pošlijte an Hrn. Blas Chrovat, Jurist in Wien... Če jih pa še nucate, jih pa le obderžijte dokler se Vam poljubi, ker veste de če se jih Vam glih več poljubi, Vas s veseljam poslužim.»²⁵⁵ Denarja namreč Smole ni obračal po trgovsko skrbno in varčno po rokah, nasprotno: prav lahko mu je uhajal izpod palca, posebno v literarne in veselo-zabavne namene. Navdušen po Ossianu je nabiral že v prvih dvajsetih letih slovenske narodne pesmi, ki jih je nameraval izdati že leta 1823., a jih je začel priobčevati šele v «Čebelici». Neuspela zaroka z «glažoznato princezinjo», lepo hčerko ljubljanskega steklarja Zeschka, ga je vrgla povsem na veseljaško plat. Leta 1827. je zabredel s svojo trgovino v konkurs in za nekaj let pobegnil v inozemstvo,²⁵⁶ odkoder se je vrnil v prvih tridesetih letih s tako pokvarjenim živčevjem, «da ni mogel hoditi brez opore, akoravno še ni bil štirideset let star».²⁵⁷ Po svojem povratku iz inozemstva je živel deloma v Ljubljani, povečini pa je bival v čistem zraku na Gorjancih v gradu Preseku, ki mu ga je bila kupila mati, katera si je bila ob konkurzu zasigurala svoje imetje z intabulacijo. S tem imetjem je mati gospodarila pozneje tako srečno, da je poplačala vse pri konkurzu oškodovane upnike. Ker

²⁵⁵ ZMS., VI., str. 178.

²⁵⁶ L. Pintar, Satura, Lj. zvon, 1911., str. 406.

²⁵⁷ Ernestina Jelovšek, Spomini na Prešerna, str. 37.

je neekonomični in ljudomili Andrej na svojem gorjanskem gradiču izvajal svoje graščakaške pravice napram podložnim kmetom jako ohlapno in mu je bilo vseeno, ako tlačani vrše svoje tlačanske obveznosti, ali ne, češ: «Boga zahvalim, da mi hočejo kaj dati, saj jim nisem nič posodil»,²⁵⁸ mu je morala mati pomagati tudi z denarjem, kar je storila na ta način, da je zanj pri sodišču depoinirala glavnico 12 tisoč goldinarjev, od katerih je smel sin rabiti obresti.²⁵⁹

Andrej Smole je bil duša, silno navdušena za slovensko literaturo, zlasti pesniško. Sam sicer ni imel produktivnih talentov, a bil je entuziastičen uživatelj in pospeševatelj umetnostne literature. V času, ko je bila po Vodnikovi smrti slovenska Muza v javnosti malone docela onemela, je pisal dne 24. februarja 1823. Čopu v Lvov: «Štedentje zméram Kranske pésem kujejo pa sem zdi de neč pravga vkupej ne spravjo. Če jest zdej to velko grašino Ernsdorf dobom tok pridem k vam v vas, potlej grevo na rajže, se bovo kej navučla, in ke dam pridevo hočvo mi dva kej počet — mene jezi de so Kranci tak zaspanci.»²⁶⁰ Prešeren je Smoleta označil Celakovskemu z besedami: «Smolè... je premožen kupec, za Kranjšino posebno vnét, in zraven dovolj podučén (zná laško, francosko in englandarsko do verhá) vunder brez posebnih pisarskih daróv.»²⁶¹ Prešeren je v njem ljubil njegovo razmahnjeno, nezaprto široko naturo, njegov dionizijski polet, bohemsko-brežskrbni značaj življenja, njegov idealizem, iščoč po celem svetu «bratoljubja oltarje», in ono njegovo srce, kateremu je sam postavil spomenik v prekrasni osmrtnici z besedami: «Bolj'ga srca ni imela Ljubljana.» Družilo je oba prijatelja tudi svobodomiselnó prepričanje. Ernestina Jelovškova pripoveduje v tem oziru naslednje: «Ljudje so moji materi vedno zatrjevali, da je Prešeren :

²⁵⁸ Prim. Janez Trdina, Dolenjci, Slovan 1884., str. 213 in moj sestavek «Dvoje Prešernovih pisem», ZMS. IV., str. 193.

²⁵⁹ Kako je pod konec svojega življenja Smole svoj grad prodal, se preselil v Ljubljano in zasnoval na temelju izkupička s Prešernom pravo pravcato literarno izdajateljsko družbo, v kateri je nanovo izdal obe Linhartovi komediji, Vodnikove pesmi, svoj prevod «Varha», v kateri je kanil izdati v svojem prevodu iz angleščine še igro «Norenje sreče», Malavašič-Kotzebuejevo «Stisko» in započeti izdajanje političnih «Ilirskih novic» z literarno prilogo «Ilirski Merkur», o vsem tem prim. moj članek «Dvoje Prešernovih pisem» (ZMS., IV., str. 193—198).

²⁶⁰ ZMS., VI., str. 177.

²⁶¹ Ibid., str. 179.

nikdar ne vzame, dokler bode občeval s Smoletom, ki je sprijen
prostomislec.²⁶²

Pri vseh teh ozkih vezeh, obstojajočih v sorodnih literarnih
zanimanjih in enakem suverensko-malomarnem pogledu na praktično življenje, pa se mora reči, da je bil Smole le bolj prijatelj
Prešerna kot človeka, drug njegovega življenja, kompanjon ne-
filistrskega kljubovanja malomeščansko-ozkosrčni okolici, soude-
ležnik hipnoveselega gostilniškega «klubovanja» pri čaši, iz ka-
tere «vseh bolečin se pozabljivost pije», potem ko se jima je obe-
ma v to svrhu zaželjeni idealistični napoj v obliki vzvišene ženske
ljubezni bil odrekel. Drug Prešernovega duha, tihi sobesednik
skrivnostnih snovanj njegove duše, veliki mentor njegovih idejnih
iskanj in umetnostno-izraznih prizadevanj pa je bil in ostal do
svoje prezgodne smrti — Matija Čop. (Dalje prihodnjič.)

²⁶² Ernestina Jelovšek, Spomini na Prešerna, str. 35. — Prim. tudi istotam
str. 70: «Moja mati je dejala, da ga nikdar ni videla iti s kom drugim kakor
s Smoletom; če ni bil v večji družbi gospodov, je bil sam. Zdi se mi, kakor
bi se bili ljudje bali jezikov, če bi bili preveč občevali z njim.»

*Cf. Mistra, ki
je slednjega zavrnil, ni je v službi ali v vednosti občeval z
liberalno mističnimi
npr. jaz s svetom, dr. Koryakov, kot mestni občanik s kole
nj*

MIRKO PRETNAR:

LEŽEČ V TRAVI.

Koliko solnc je, naj jih preštejem,
kar mi jih sveti s čarno močjo?
Kača na pesku — samotno se grejem, —
bel dijamant krasi ji glavo.

Komu naj dam vse skrite dragulje,
komu poklonim naj krono zlato?

Kot cvetje iz češenj se name vsul je
spomin tvoj z novo omamno močjo.

MARIJA KMETOVA:

EMA.

1.

«Povej, brž povej, odkod imaš teh petnajst kron?»

Ema je tiho in gleda naravnost v oči svoji mačehi, ki je vsa razjarjena in drhti od razburjenosti.

«Torej — Ema — povej, hitro!»

Ema stoji in stiska ustnice. Rumenkastobled je njen drobn, otroški obrazek; oči žarijo v motnem, žametnem odsevu, a krog ust trepeče smehlaj, grenak in pretegnjen.

Pa Ema je stara šele dvanajst let!

«Torej ne poveš, ne? Že prav!»

In okrene se mačeha, naglo obleče jopo in prime Emo trdo za roko.

«Pojdi!»

Ema jo pogleda in se nasmehne. Niti besedice ne praša, pusti, da jo potegne mačeha za seboj in se nasmehne še bolj, ko začuti pri vratih sunek v hrbet.

Ostro, bodeče jima zabrije burja nasproti. Ema zameži, a ne sklone glave. Mraz je, da ji drgečejo drobni udje. Ob ovinku mora postati, da je sunek burje ne vrže na tlak. Ljudi ni na cesti. In če pride kdo mimo njiju, je sklonjen in obleka je ovita krog života kakor ob kamenitem kipu. V ozračju žvižga in tuli; zdi se, kakor bi se v divjem, blaznem smehu jokale strehe. Pesek škriplje pod nogami, škriplje med zobmi in se kupiči za ovinki ulic in se razprši v vrtincu, da je nenadoma v oblaku vsa cesta.

Ema hiti poleg mačehe z drobnimi koraki; zebe jo, a oni nasmeh ne izgine z njenega obraza. Pred visokim, mrkim in mrzlim poslopjem se ustavi mačeha in pogleda Emo. Ta odstopi za korak, ne mara iti dalje. To je šolsko poslopje, in Emo je strah.

«Ne grem», pravi odločno.

«Kaj? Ne greš? Brž!»

«Ne!»

«Ti! Takoj!»

In potegne jo z vso močjo, da se Ema trepetaje opoteče in toliko, da ne pade. Zardi kakor ogenj, nato prebledi. Grozno ji je, hudo. Pred učiteljico, zdaj, danes? «Ne — nikoli ne!» In hoče se izviti od mačeha, a ta je niti ne pogleda in Ema mora z njo. Po dolgem, motnem hodniku vrvi, šumi in brenči kakor v panju. Otroci tekajo po stopnicah navzgor, navzdol, vpijejo, se smejejo. Emo boli vse to vršenje, tolče jo po ušesih. Začuti poglede od leve, od desne. Ta in ona jo nagovori, se začudi, pošepeče sosedu. Emi je, kakor bi se z vsako stopinjo vdiral v zemljo. Součenkam ne odzdravlja, le pogleduje jih globoko v oči. Mačeha hiti dalje po hodniku in odriva otroke pred seboj. Zdaj — Emi vztrepeče srce — tam ob koncu hodnika zagleda svojo učiteljico! Mačeha jo pozdravi in se ustavi.

«Gospodična, privedla sem Emo. Strašne reči uganja ta otrok. Vsa sem iz sebe».

«Kaj je z njo?» pravi učiteljica in pogleda Emo. Ta se zdrzne za trenotek, a takoj zgubanči čelo in tisti nasmeh ji pretegne ustnice proti njeni volji.

«Oh, gospodična, ta otrok, ta otrok! Dobim jo danes, ko stoji v kotu za omaro in prešteva in prešteva denar. Gledam jo od strani, zgrozim se; pristopim, iztrgam ji v hipu denar iz rok. Petnajst kron, petnajst kron, gospodična! Odkod bi jih imela? Saj veste, revni smo, nihče izmed domačih bi ji ne mogel podariti te vsote. Izprašujem jo, rotim, grozim s kaznijo — nič. Kakor kamen stoji pred menoj in niti besedice ne pove. Meni jih ni vzela — to vem. Tudi sicer jih ni vzela od domačih. In kdo bi ji dal toliko denarja — nikogar ni takega. In zdaj ne vem, kaj bi in kako bi — sem jo privedla semkaj. No, Ema, zdaj govori — gospodični boš vendar povedala!»

Ema stisne zobe in gleda mačeho, ki pokaže učiteljici onih petnajst kron. Tako ji je, kakor bi stala razgaljena na javnem trgu in prav nič ne ve, da je v šoli! Hudo ji je, zakaj učiteljico ima rada. «A da bi povedala? Ne, stokrat ne!»

«Torej, Ema», pravi učiteljica mirno, «povej, odkod imaš denar?»

Ema je tiho in jo gleda, nepremično, kakor bi bila začarana.

«Povej!» sili mačeha.

«Povej!» prigovarja učiteljica in pristavi: «Si dobila denar od koga, ki si mu kaj pomagala nesti?»

Ema odkima.

«Si ga kje vzela?»

Ema spet odkima.

«Ti ga je dala kaka součenka? Povej, le povej, do ra bom s teboj!»

Ema odkima in jo gleda nepremično.

«Torej nič. Od nikoder ga nimaš, kaj ne?» povzame mačeha. «Kaj si ga izkopala iz tal?»

Ema se nasmehne.

«Moj Bog! Gospodična, kaj bi s tem otrokom, ki ni otrok? Znorela bom.» In prime Emo za rame in jo strese.

Učiteljica se skloni k Emi in ji reče:

«Ema, poglej, zakaj ne poveš? Te je sram?»

Ema se strese in pogleda v tla. Učiteljico prešine v tem hipu strašna slutnja, da prebledi in se ji zasmili otrok. A mačeha je razjarjena, pograbi Emo za roke in zavpije:

«Nič — pustite jo, gospodična — že vem!» in odhiti iz šole in potisne Emo s seboj, da učiteljica niti do besede ne more.

Kakor brezumna, bolj teče kakor hodi mačeha z Emo po cestah in zavije v visoko hišo. Ema pogleda stražnike ob vhodu; strašno ji je, da jo zapeče v sencih, a ne more se ustavljati mačehi, ki potrka in vstopi pri policijskem uradniku. Emi se zdi, da je zaplesala soba krog nje, a takoj nato se radovedno zazre v sitni obraz uradnikov in nehote ji je na smeh, čeprav jo stiska nekaj v grlu, kakor bi jo kdo davil z železno rokó. Mačeha pove naglo in sunkoma vso zgodbo Emino in pravi:

«No, Ema, govori, sicer pojdeš v ječo!»

Ema molči. Še na misel ji ne pride, da bi govorila tu, v tej pusti, zatohli sobi, pred tem močnim, zagonetnim človekom. Saj še učiteljici ni povedala, ki jo ima vendar rada!

Gospod se odkašlja, nekaj pomrma in pravi: «Ukradla, kaj ne?»

«Ne,» odgovori trdo Ema in si misli: «Kako more reči ta človek, da bi kradla!»

«Eh, no — si pa našla, kaj? Pa najdenih stvari ne smemo obdržati zase. Ne veš? Torej?»

Ema odločno odkima.

«Ema, za božjo voljo, zaprli te bodo! Kaj ne, gospod?»

«Kajpa — gotovo. Oh, saj si kradla, le povej!»

«Ne.»

Tako brezpogojen in rezek je bil ta «ne», da osupne samega gospoda uradnika.

«Ti, ti malopridnica ti! Kako mi odgovarjaš? V ječo pojdeš, uklenili te bomo!» In pomežikne skrivaj mačehi. Na dolgo, na široko, od desne, od leve hitijo prašanja, a Ema molči kakor kamen in niti ne pomisli, ali razume vsa prašanja. Uradniku se zazdi vse skupaj neumna potrata časa, pa pravi končno v nevolji:

«Sicer pa, gospa, take stvari odpravite doma. Dovolj imam drugega opravila. Če je punca taka, bo že še kaj prišlo, da bo še za v naše roké. Zbogom!»

Mačeha toliko, da ne začne oštevati gospoda, a v dnu srca jo je sram, da se je dala od jeze zapeljati tako daleč in je privedla otroka na policijo. «Navsezadnje gledajo še mene postrani,» si misli, «posebno še, ker sem Emina mačeha.»

Emi je čudno veselo in smejala bi se na ves glas.

Mačeha odide po opravkih, Ema pa mora domov. Tiho vstopi v kuhinjo, sede k oknu in se stisne sama vase. Tam v kotu leži bratec, hrom je na eno nogo. Svetlo pogleda Emo, praša po mami, a ko ne dobi odgovora, se zavije v ruto in ogleduje razdrapanega konjiča. Sicer ni nikogar doma. Polsestra in dva polbrata so v šoli, oče pa je odšel, da se vadi v delu, zakaj obe roki je izgubil v vojni, pa se muči in mrcvari s protezami, ki jih ima na mestu rok. Ema ne mara nikogar. Očeta bi imela še nekako rada, a ta ne govori nikdar ničesar; ko pride domov, leže vznak na posteljo in vzdihuje in premišlja. Mačeha pa hodi pospravljat in pomagat h gospodi.

Tak je Emin dom, že dolgo je tak in kakor v sanjah zagleda časih v duhu materin obraz. Pusto ji je danes, mrzlo in najrajša bi ušla na cesto. Pa tudi ta misel ji je odveč. Bledi obrazek pritiska na šipe in smešno se ji zdi, da je toliko besed radi onih petnajstih kron. Ima jih; kaj mari ljudem, če jih ima! Nikoli, nikoli ne bo povedala, kako jih je dobila. Temna rdečica jo oblije, ko se spomni na vse tisto. A potem se nasmehne. «Pa bodo le kupili za tistih petnajst kron kruha in drugih stvari. Zakaj se jezi mačeha?»

Opoldne je spet krik in vik doma. Tudi oče se jezi, a potem zakolne in utihne. Emi je grozno; kuhinjski nož zagleda, prime ga in prerezala bi si vrat. V tem hipu ji mačeha iztrga nož iz rok in jo udari po licu, po glavi, po hrbtu.

«Kaj to, še to? Ti nesramnica ti, nesramna! V peklu boš gorela, na dnu pekla te bodo mrcvarili peklenščki!»

In spet udarec, da se stori Ema temno pred očmi. «Bij me, le bij me, tepi, ničesar ne čutim; saj sem že mrtva!» zakliče na ves glas Ema in se sesede na tla, a nobene solze ne potoči. Mačeha osupne, zagodrnja in jo pusti v miru.

Popoldne mora Ema v šolo. Učiteljica jo pokliče v pisarno. Ema gre tiho za njo in vedno in vedno je oni bolni smehlaj na njenem obrazu.

«Ema, poglej, rada te imam, zakaj si taka?»

Ema ji pogleda v oči in vzdrti. Dve solzi vztrepečeta na vejicah.

«Ali mi ne boš povedala?»

«Ne,» pravi Ema.

«Pa vsaj meni, meni povej!»

«Ne.»

Učiteljica jo gleda in skoro bi zajokala, ko vidi, da Ema trpi. Vé, da to ni otrok in je poizkusila v življenju več kot ona sama. Narahlo jo poboža po laseh in pravi:

«Jaz vem, vidiš. Če ti je težko, nikari ne pripoveduj. Ali glej, škoda je, žal mi bo po tebi. V zavod pojdeš.»

«V zavod?»

Ema se začudi. To ime ji je že od nekdaj strah in groza.

«Ne pojdem,» odgovori tiho.

«Boš morala.»

«Ne.»

«Ema, ne upiraj se! Obiskat te bom prišla.»

«Čeprav — a jaz ne pojdem.»

«Ah, ti otrok, ti otrok!» In poboža jo po licih.

«Pojdi zdaj in ne zoperstavlaj se! Tam boš pridna in vzeli te bodo spet domov.»

Ema odkima z vso močjo, a potem jo premaga jok, da vztrepeče po vsem telesu, se skloni in poljubi roko učiteljici. Potem pa se okrene in odhiti skozi vrata in po stopnicah, da učiteljica obstane vsa osupla in ji je hudo pri srcu. Spomni se na Emo, ko je bila še v prvem razredu, kako je jokala pri vsaki besedi, kako je bila plašna, zbegana in je zakričala kakor v grozi, če ji je kdo dejal, da bo zaprta. In potem od leta do leta, vedno preplašena, boječa, z vedno istim smehlajem krog ustnic, ki te je zbedel

kakor z nožem. Nikoli ni bila razposajena in ni marala součenk. In nekoč je zapisala v šolsko nalogo: «Jaz bi bila rada mati. Imela bi devet otrok. Mož bi delal, jaz pa bi se izprehajala. Skrbela bi, da bi se dobro poročile moje hčere.» To je bila vsa naloga. Lani je bilo to in učiteljica je vedela že takrat, da to dekletce, drobno, blede in preplašeno, ni staro enajst, ampak dvajset let in še več.

(Konec prihodnjič.)

C. GOLAR:

MAJDA.

Kakšna rž bo in pšenica,
to mi, kmetu, glavo beli —
kadar pride v vas ženjica,
takrat radi smo veseli.

Da bilà bi zlata njiva,
to je moja živa želja,
naj bi Majda ljubeznjiva
vriskala, polnà veselja.

In kadar bo ajda zrela,
sklical bi bahate svate,
poje naj soseska cela
dan in noč do zore zlate.

Jaz pa plesal bom z nevesto,
ljubil njena rdeča lica:
«Dekle, ker si bilo zvesto,
moja si sedaj ženica.»

*Golar je pristo, ki hvalevredno preganja pepelnice
trava 31/*

Dr. IVAN LAH:

ALOIS JIRÁSEK.

(K sedemdesetletnici.)

V začetku meseca julija t. l. so prinesli češki listi sledeči poziv na narod:

«Bližnja sedemdesetletnica Alojza Jiráska opozarja ves narod, kaj je ta veliki mož izvršil s svojim življenjskim delom. Med češkimi pisatelji ni bolj popularnega imena kakor je Jiráskovo: njegovi spisi so razširili v zadnjo gorsko kočo dogodke naše velike preteklosti in so utrdili sile za naš boj. — Letos izkažemo mojstru zahvalo za vse, kar je storil za naš narod. Ponovimo si njegova najlepša dela in odprmo pristop k njim tudi onim, ki jih še ne poznajo. Naši igravci bodo igrali njegove igre za odrastle, lutkarji bodo igrali otrokom igre iz njegovih povesti, na ljudskih predavanjih bomo dopolnili slavnostne govore z recitacijami iz njegovih najboljših del in glasbene točke bomo izbrali iz Smetanovih in Kovařovicovih oper, ki so po duhu in vsebini najbolj sorodne Jiráskovim delom. V skijoptičnih slikah bomo seznanili ljudstvo z glavnimi postavami mojstrovih spisov. Prosvetna društva bodo razširila Jiráskove knjige in bodo skrbela za to, da bodo njegovi spisi prišli v vse naše družine, posebno slovaške, za katere se pripravlja ljudska izdaja «Bratstva». Knjižnice bodo izpopolnile svoje zaloge z Jiráskovimi spisi in bodo posebno skrbele za to, da se bodo posamezni oddelki iz njegovih knjig razlagali na posebnih ljudskih predavanjih. Nove javne ljudske knjižnice dobe naslov «Jiráskove knjižnice». Na zgodovinske kraje, kjer se vrše Jiráskovi spisi, se prirede veliki izleti, ki naj posebno na Slovaškem zbudajo spomine davne češkoslovaške zveze. Zaključili bomo to leto z izjavami splošnega spoštovanja do življenjskega dela Jiráskovega. — Odbor za proslavo sedemdesetletnice Al. Jiráska pričakuje, da bo vsaka češka občina dostojno proslavila jubilej našega najpopularnejšega pisatelja ...»

Ta poziv nam kaže, kako visoko spoštuje češki narod Jiráskovo delo; zanimiv pa je tudi način, kako se bodo Jiráskove slav-

nosti vršile, da ne ostane pri praznih besedah; ta program, se mi zdi, ima za nas mnogo poučnega. Posamezni češki listi so že izdali posebno Jiráskovo številko (n. pr. «Češki svet», «Češka prosveta» itd.), da postrežejo svojim čitateljem s slikami, podatki, recitacijami itd. Posebno lepa slavnost bo na Jiráskov rojstni dan (22. avgusta) v pisateljevem rojstnem kraju v Hronovu, kamor pridejo deputacije iz vseh krajev, da se sredi domačega ljudstva poklonijo pisatelju.

Spored slavnosti bo sledeči: Dne 20. avgusta zvečer slavnostna akademija. Drugi dan ob 10. uri dopoldne predavanje prof. Sekanine, promenadni koncert, spreved in poklon pisatelju, koncert in ljudska slavnost. Dne 22. avgusta otroški dan in izleti v kraje, ki jih Jirásek opisuje. Od 1. do 24. avgusta Jiráskova razstava. — Ves češki narod se pripravlja na te slavnostne dni.

* * *

Prva Jiráskova proslava se je vršila že 22. junija v Pragi. Takrat so se zbrali v znani Smetanovi dvorani oni češki pisatelji in umetniki, ki so podpisali l. 1917. znani poziv, iz katerega je nastala potem češka in naša majniška deklaracija. Jirásek je stal takrat na čelu teh pisateljev, zato je pozneje (13. aprila 1918.) bil on najbolj poklican, da je v imenu češkega naroda prečital slavnostno prisego, ki je izražala trdno vero in odločnost v boju za našo zmago in je izzvenela v geslu naše zveze: zvestoba za zvestobo. Bilo je torej umestno, da so priredili prvo proslavo Jiráskovi ožji prijatelji in sobojevniki. Ob tej priliki je čestital slavlencu v imenu Jugoslovanov prof. Murko.

Nekaj dni na to je prišlo s svojimi čestitkami sokolstvo, in sicer prav na sokolski način: zvečer so se naenkrat od vseh strani začele sipati — ko da bi rastle iz tal — sokolske čete. Z lampijoni ob straneh so korakale po ulicah, nihče ni vedel, kam so namenjene, vse je bilo na tihem pripravljeno. Naravno je, da se jim je množica takoj pridružila. Spreved je zavil po Riegrovem nabrežju. Sokolstvo je šlo gratulirat Jirásku. Spreved se je ustavil pred Jiráskovim domom, starosta dr. Scheiner pa je odhitel z malo deputacijo navzgor, da je narodnemu pisatelju izročil čestitke sokolstva. Jirásek se je radostno presenečen zahvaljeval za ovacije, ki mu jih je priredila njegova narodna vojska na ulici.

Medtem je tudi češki Narodni muzej priredil Jiráskovo razstavo in Narodno gledališče je postavilo njegov doprni kip med druge velike češke može v svojem vestibulu in priredilo ciklus Jiráskovih dram. Tako slavi češki narod svojega pisatelja.

* * *

Jiráskovo ime je tudi pri nas dobro znano. Skušal bom na kratko podati njegovo življenje in delo (po knjigi «Život a dílo Al. Jiráska», ki jo je za jubilejno leto napisal prof. dr. Jan Frič). Njegovo življenje je na zunaj zelo preprosto. Rodil se je v preprosti mali hiši v mestecu Hronov (22. avgusta 1851.). Hronov leži pod Orliškimi gorami, tam kjer vodi cesta proti Nachodu; tu so živeli stari češki tkalci, ki so hranili med seboj mnogo narodnih tradicij. Tu blizu je preživela svojo mladost tudi Božena Němcova, ki je popisala te kraje v svoji «Babici». Tudi Jiráskov oče je bil tkalec in kmet, pošten, preprost češki človek, ki se je izobrazil sam in je želel, da bi njegovi otroci prišli v šole. Tudi Jiráskova mati je bila preprosta žena, ki je pripovedovala svojim otrokom mnogo starih spominov iz prejšnjih časov in krkonoških bajk o Rybrcolu in drugih prikaznih, ki žive po gorah in gozdovih. Iz domače šole je prišel Jirásek l. 1862. v nemško šolo v Brounov. Ker je bil vzgojen doma v narodnem duhu, je dobro čutil, kako tuj duh vlada v nemški šoli. L. 1866., ko je prišel domov na počitnice kot tretješolec, je nastala vojna med Avstrijo in Prusijo in pruske čete so se valile preko nachodskega prelaza na Češko. Jirásek je videl bojišče, ko je šel s sosedi na vozovih pobirat ranjence. Strašna slika tega bojišča mu je ostala v dobrem spominu. Drugo leto je prišel Jirásek na gimnazijo v Kraljevem Gradcu, kjer so češki profesorji vzgajali mladino v narodnem duhu. Jirásek je tu našel mnogo mladih prijateljev, s katerimi je skupaj čital češke knjige in časopise. Na to je prišlo l. 1868., slavnostno leto, ko so v Pragi polagali temeljni kamen Narodnemu divadlu. Ta dogodek in vse, kar je bilo ž njim v zvezi, je odmeval posebno v mladih srcih. Jirásek sam pravi, da je v tem času postal pristaš češkega državnega prava «in še odločnejši pristaš sem postal, ko sem spoznal češko zgodovino». Češka zgodovina pa se je prav takrat jasno odkrivala iz političnih dogodkov in iz češkega časopisja (dualizem). Palacký je pravkar dovršil svojo monumentalno zgodovino češkega naroda. Iz narodnega navdušenja je rastle slovanska misel: mladina se je učila ruščine, poljščine in jugoslo-

vanskih jezikov. Kraljevi Gradec je imel svoje domače češko gledališče, saj je tu deloval več let kot profesor znani češki dramatik J. Klicpera. Mladi Jirásek je zelo ljubil gledališče, dasi so bile predstave po pokrajinskih mestih še precej «komedijantske». L. 1871. je Jirásek maturiral. Hotel je postati slikar, toda domače razmere so ga prisilile, da se je odločil za bolj praktičen poklic: posvetil se je profesuri; posebno ga je zanimala zgodovina in literatura. Študiral je na praški univerzi. Praga je bila v teh letih že prebujeno narodno mesto: narodni in politični boj je pomnožil češke narodne sile. Tudi v literaturi je nastal po l. 1868. nov razmah. V ospredju nove češke generacije so se že pojavljala imena: Svatopluk Čech, Jaroslav Vrchlický, Julius Zeyer. Jirásek je prišel v Pragi v literarne kroge in je začel svojo pisateljsko pot s pesmimi. Kmalu pa je spoznal, da je poklican na drugo, važnejše polje in je začel pisati svoje «povesti z gor». Zanimalo pa ga je pred vsem gledališče in je nastopil celo kot igravec. Boj za obstanek ga je prisilil, da je poučeval po raznih zavodih. Rad bi bil ostal v Pragi, toda usoda ga je zanesla na prvo službeno mesto v Litomyšl. Tu je mladi suplent našel prijazno narodno malomeščansko družbo in stare dijaške tradicije, ki so nam znane iz «Filozofske historije». Napisal je tu mnogo manjših povesti (Malomestne historije). Tu je dobil snov za «M. D. Rettigovo» in «Laterno». Mnogo mladih načrtov je ostalo v začetkih in so bili šele pozneje izvršeni, kajti mladost hoče tudi živeti in l. 1878. se je Jirásek poročil z gospodično Podhajsko. Njegovo domače življenje je bilo zelo srečno. S prijatelji je delal rad izlete v okolico. Tu je našel kmečke tipe za nove spise (Vojnarka, Oče). Vse mesto ga je ljubilo. L. 1888. pa je dobil mesto v Pragi. Težko je bilo slovo. Še danes je Litomyšl ponosen na to, da je v njem preživel Jirásek svoja mlada leta, tu je našel Jirásek svoj drugi rodni kraj, in če mu domačini radi pravijo «naš Jirásek», se tudi o mestu pogosto sliši: «Jiráskov Litomyšl».

V Pragi je objelo Jiráska novo življenje premlajajoče se Prage, ko so okoli njenih starih častitljivih zidov nastajala moderna predmestja, ki so se od takrat do danes razvila v nova mesta. Stara Praga pa je ostala v svoji stari zgodovinski krasoti in to Prago je Jirásek ljubil. Vršil je svojo dolžnost kot profesor, ves prosti čas pa je posvetil študiju zgodovine in pisateljstvu. Od leta do leta so rastla njegova dela, ki jih je narod čim dalje bolj čital in ljubil. L. 1889. so začeli pri Ottu izhajati njegovi zbrani

spisi, ki so do sedaj dosegli 42 zvezkov. Podati celoten pregled tega dela je nemogoče: saj je v teh delih podana vsa češka zgodovina. «Obnoviti spomin preteklih dni, z njim osvežiti, okrepčati in sveti ogenj razvneti... po tej poti sem šel, tako sem delal», pravi Jirásek sam o sebi. Ko so ga pozdravili letos njegovi ožji prijatelji in so slavili njegove zasluge, je rekel: «B i l s e m t a m b o r». Tambor — da, to je beseda, ki se je ž njo označil pisatelj sam. Ta tambor je šel od vasi do vasi, od koč do koč in je budil narodno vest. «Čujte glas svoje zgodovine!» In jim je pravil «staročeške povesti» o tem, kako je prišel praotec Čeh s svojo družino na goro Říp in je tam obstal in je pokleknil in je pozdravil svojo novo domovino, ki se mu je zdela lepa. «Tu bomo ostali.» In od te dobe se začel boj naroda za to zemljo. Tambor pa je pripovedoval otrokom še nadaljnje povesti o Přemyslu in Libuši in o blaniških vitezi. Toda bajka se je počasi spremenila v resnico in namesto bajnih junakov so nastopili pravi živi junaki: Hus, Žižka, Prokop, Jiskra, Rohač in mnogi drugi. Potem pa je prišla strašna borba in Bela Gora je pokrila vse s svojo temo. Toda mnogi so pobegnili iz domovine («Emigrant») in so preko gor skrivaj donášali čeških knjig onim, ki so pričakovali boljših časov. Doma pa so kmetje branili svoje pravice (Psoglavci) in ponavljale so se kmečke vstaje, dokler ni prišel nov vek. Z narodnim prebujenjem se začel novo življenje (F. L. Věk) in potem poslušamo, kako je bilo takrat «pri nas» («U nas.» Nová kronika). Sledilo je l. 1848. in potem ni več zgodovine, potem čutimo že resnično realno življenje naših dni. L. 1914. pa je nastala svetovna vojna in na češko zemljo je legel strašen molk. Ta molk je skrival slutnjo, da je udarila ura maščevanja za Belo Goro. Toda kako izvršiti ta veliki zgodovinski prevrat. Tambor je tiho tamboriral okoli koč. Ves narod je čital Jiráskove spise. Vsak češki vojak se je učil iz njih — svoje dolžnosti. Daleč onstran mej in front je odmevalo Jiráskovo ime. Zmagovalci so se utrudili od zmag. Takrat je tambor udaril na boben v znak, da je prišel čas premaganim. Ves narod ga je slišal in razumel. To je bil poziv čeških pisateljev v marcu leta 1917. — za tem je sledila deklaracija, slovesna prisega in prevrat... Petdeset let je stal Jirásek v sredi velikega narodnega boja, ne kot politik in agitator sredi grmeče politične množice, ampak kot preprost ljudski pisatelj sredi preprostega ljudstva, ki je poslušalo njegove povesti. Ko je prišel odločilni trenotek, je bil on poklican, da izpregovori veliko besedo

in ko jo je izpregovoril, je bila izgovorjena iz srca in ust naroda. Zmagoviti narod ga je obdal s častmi — mojster-tambor se je odpočil od svojega dela in letos prihaja hvaležni narod, da proslavi njegovo življenjsko delo.

* * *

Pri nas smo spoznali Jiráška iz njegovih «Psoglavcev» — in sicer najprej v operi. Boji Hodov, ki so junaško branili svoje pravice ob zapadni češki meji, so nas zelo zanimali. Jirásek je v njih podal pristne češke tipe, ki so danes znani vsakemu češkemu otroku. Kovařovic je iz njih ustvaril opero trajne vrednosti. Pozneje smo dobili dva prevoda «Psoglavcev». Na slovenskem odru sta se igrali dve Jiráškovi narodni igri «Selanka» (Vojnarka) in «Laterna». Poleg tega imamo v prevodu njegovo «Filozofsko historijo» in nekaj drobnih povesti.

Ko sem prišel kot študent v Prago, sem rad postajal pred Ottovim založništvom, kjer je stalo v izložbi 35 zvezkov Jiráškovih zbranih spisov in nad njimi doprsni kip Jiráskov. Priznam, da so me spočetka druga pri nas in v svetu slavna češka pisateljska imena bolj vabila in da nisem razumel, zakaj je ravno Jirásek v češki družbi tako priljubljen, kajti priznati se mora, da pozna njegova dela vsak človek in da ima Jirásek povsod mnogo oboževavcev. O tem se je letos razvila velika debata po čeških listih, ko je neka komisija sklepala o tem, ali naj se predlaga za Nobelovo nagrado Jirásek ali Březina. K temu prašanju se je oglasilo več avtoritet: debata je bila zaključena brez rezultata: na eni strani je ostal češki narodni pisatelj, ki je podal narodu v romanih njegovo zgodovino — na drugi strani pa pesnik visokih sfer, nebeških harmonij in veličastnih vizij o človeku in vesoljstvu. Prišlo je prašanje: kdo je umetnik, kdo je večji umetnik, kdo je večji češki umetnik? Kaj je umetnost, kaj je namen umetnosti in kaj je namen narodne umetnosti? Današnja umetniška generacija se stavi na ekstremno stališče in odklanja umetnost preteklosti: s tega stališča ne moremo presojati Jiráškovega dela. Zato se mi zdi, da so imeli prav oni, ki so presojali njegovo delo s čisto češkega stališča, to je z onega stališča, na katerem je stal pisatelj sam, ko je hotel pokazati narodu njegovo zgodovino in življenje v vsej resnici in resničnosti: njegova umetnost je bila v tem, da se mu je to posrečilo.

Češki zgodovinski roman je bil vabljivo polje že za časa prve romantike. Celo nemški romantiki so posegali po starih čeških zgodovinskih motivih. Za njimi so stopali češki (Linda, Tyl). S svetim navdušenjem je pisal Vaclav Třebizský. Toda vse to je bila romantika, ki je imela navadno tudi vidno tendenco. Ko je prevladal realizem, se je bilo treba tudi v tem oziru posloviti od romantičnih sanj in je bilo treba postaviti zgodovinski roman na realna zgodovinska tla. To je bilo tem bolj mogoče, ker je med tem dobil češki narod svojo napisano zgodovino. In še več. V tej zgodovini je našel Palacký tudi vodilno idejo češkega naroda, ki jo je pozneje izpopolnil Masaryk. Ta ideja daje narodu poseben poklic: češki narod leži v srcu Evrope in doseže takoj v svojem začetku visoko kulturo: Praga postane pod Karlom IV. s svojo prvo univerzo središče Evrope. Toda narod začuti nevarnost, ki mu preti od tujih sosedov. V boju za resnico in pravico vzraste iz narodnih vrst mož svetega imena — Jan Hus. Sovražna tujina ga sežge na grmadi, ker se je boril za resnico. Njegov nauk prevzame narod kot sveto dediščino. Z orožjem v roki brani kelih in evangelij pred katoliško Evropo. V teh bojih se pokaže pomen demokracije. Žižka je vzor taborita. Nastanejo notranji spori. Češko ime je znano po vsej Evropi. V znamenju verske resnice odbijejo češke čete vse sovražne navale in neso strah češkega orožja celo preko domačih mej. — Med tem pa vzraste iz domačih verskih filozofov «bratovska enota», vzor krščanske cerkve, ki podaja čisto evangeljsko resnico in ustvari pravo narodno kulturo. Čehi so samostojni, imajo svojega kralja Jurja Podjebradskega in zastopniki vseh držav prihajajo v Prago. Toda verski spor — boj za resnico — razjeda zdravo narodno silo. Katoliška cerkev in Evropa kujeta svoje naklepe. Dvesto let traja ta boj (1415.—1620.), dokler ne omaga narod po strašnem udarcu na Beli Gori. Kakor kaznen za greh, za domače spore, pade na ves narod habsburško nasilje. To je doba tme. Iz te tme se prebudi narod v znamenju svoje stare zgodovine: Hus, Žižka, Podjebrad, to so imena, ki dvigajo narod iz propada. Med preteklostjo in sedanostjo se dviga vzor narodnega vzgojitelja: Komenský. On kaže pot v bodočnost. Zgodovina uči hoditi novo pot do zmage. Ta pot je trajala celo stoletje in je vodila zopet — k samostojnosti. To ideologijo je sprejel Jirásek in v tem smislu je pisal svoje zgodovinske romane. Za svoje delo se je temeljito pripravljaj: študiral je stare kronike in zapiske. Večina

njegovih junakov je zgodovinskih, ali pa so ustvarjeni po zgodovinskih osebah. On ne pusti domišljiji svobodnega poleta: priveže jo na dejstva in dogodke. Tudi ne popisuje izmišljenih junakov: njegovi junaki so ljudje, resnični, enaki med enakimi. V tem se temeljito razlikuje od Sienkiewicza. Zato za tujca ni tako vabljiv in zanimiv kakor za domačina, ki ga vodi pisatelj po znanih zgodovinskih krajih, po stari Pragi, po kraljevskih gradovih in mu popisuje resnično življenje tedanje dobe s preprosto besedo. Kako ti pozna pisatelj staro Prago, vse njene hiše in ulice! Kako ti popiše staro praško hišo, kroje, šege in navade! In vsi ti ljudje so tako resnični, domači, skoraj znani. To je, kar vabi Jiráskove čitatelje. Poleg glavnih junakov imamo toliko drugih oseb, figur in tipov, poleg glavnega dejanja toliko postranskih zgodovinskih dogodkov in epizod — da junaki in njih dogodki zginejo v množici in imamo pred seboj vedno cel narod ž njegovim življenjem in mišljenjem, dejanjem in nehanjem — tako se družijo preteklost s sedanostjo. Dama, ki je mnogo čitala in je imela o literarnih stvareh jasno sodbo, mi je rekla: «Po vseh novih modernih knjigah, vzamem v roke zopet Jiráška. Človek se pri njem nekako oddahne od današnje velikomestne kulture. Odnese te s seboj med one dobre staročeške ljudi, med preprosto ljudstvo in v domače znane kraje in človek živi zopet med svojim narodom in gleda njegov boj za to ljubo zemljo in za svoj obstoj. Mi smo v tem vzgojeni, zato nam govori tako iz srca. Vse to je tako naše, čisto naše. Vzrastlo je vse iz naše zemlje, iz nas in z nami. Zato je tudi on tako naš. In si mislim: kar je enodnevno, premine — vse to pa bo ostalo za vselej.» Mnoga Jiráškova dela so plod velike marljivosti in so nastala šele po dolгих pripravah. Njegova umetnost nosi na sebi znak skromnosti, zato pa izraziti narodni češki pečat. Njegov slog je krepak in čist, pogosto prilagoden dobi, izraziti in premišljen. Vkljub zgodovinskemu in drugemu aparatu so njegove osebe jasno izklesane in je podal svojim čitateljem v romanih in dramah nekaj veličastnih postav iz slovanske in češke zgodovine preteklega in sedanjega časa. Iz ideologije češke zgodovine je bilo naravno, da je pisatelj posegel najbolj globoko v husitsko dobo. Iz te dobe imamo poleg drugih drobnih povesti tri trilogije: «*M e z i p r o u d i*» (Med strujami), «*P r o t i v š e m*» (Proti vsem) in «*B r a t r s t v í*» (Bratstvo). Ti romani obsegajo husitske vojne od 1420.—1460. To dobo zaključuje delo, ki je bilo pisano med vojno in je letos izšlo, to je roman: «*H u s i t s k ý*

král» (Husitski kralj, Jurij Podjebrad). Iz te dobe so tudi tri zgodovinske drame: «Jan Hus», «Jan Žižka» in «Jan Rohač».

Pobelogorsko dobo je naslikal v svojem velikem romanu «T e m n o», ki se je med vojno na Češkem mnogo čital. Tu slika ono tmo, ki je padla na češki narod pod vlado jezuitov in tujih plemičev. V to dobo spadajo tudi razni kmečki upori: «P s o g l a v c i», «S k a l á c i». Tragedija čeških beguncev je podana v štiridejanski drami: «Emigrant». Konec te dobe tvori «Laterna».

Po temni noči je prišlo prebujenje. Jirásek slika to dobo počenši s praškim rokokojem v petdelnem romanu «F. L. V ě k». Tu nam predstavlja življenje v Pragi okoli leta 1780. in prve češke narodne buditelje. Življenje po deželi v tej dobi nam podaja v kroniki «P r i n a s», kjer slika razmere v svojem domačem kraju ob začetku 19. veka. Iz teh časov in iz leta 1848. nam podaja nekaj slik, ki jih je nabral posebno v Litomyšlu. Sedanji čas v njegovih povestih ni našel mnogo odmevov, zato pa je podal par krepkih kmečkih dram («O t e c», «V o j n a r k a») in nekaj iger, ki nam kažejo sočasno domače kmečko življenje.

Iz stare slovanske zgodovine je drama «G e r o», ki obdeluje isto snov, kakor Jurčičev «T u g o m e r», le da so v «Geronu» postave in dogodki podani mnogo bolj izrazito in preprosto in je Tugomer v «Geronu» — kriv izdajstva.

Iz staročeške zgodovine so «S t a r o č e š k e p o v e s t i», ki so namenjene otrokom. Bajko «P a n J o h a n e s» je predelal Jirásek celo za marionetno gledališče.

S tem bi podali v obrisu nekaj glavnih njegovih del.

Spominjam se z radostjo onega našega izleta iz Prage v Savazo, meseca majnika leta 1918. Pomladno solnce je sijalo na radostne slovanske potnike, ki so bili prišli slaviti petdesetletnico Nar. divadla, da si ob tej priliki tudi od srca povedo, da je blizu naše odrešenje. Parnik je ponosno plul po šumeči Vltavi, mojster Jirásek pa je stal nad nami v zarji večernega solnca in se je z radostnim obrazom oziral po nas. Jar. Kvapil je govoril o naši bodočnosti, ko bomo iz ozkih bregov splavali na široko slovansko morje. Mojster Jirásek je gledal v daljavo, kjer so se že kazali višegrajski zidovi in za njimi je trepetala slavnostna Praga v svojem zlatem sijaju. Ali je mislil na to bodočnost? Če bo kdaj prišla, on je izvršil veliko delo na tej poti iz preteklosti v bodočnost.

ANTON VODNIK:

BOLNIK.

— Gospod, večer je, naj spustim zavese? —

Ne, oh, sestra, ne!
Naj gori večerna zarja,
ki jo prižgala
je Njegova roka žalostna ...

O, kako sedaj je moje okno daljno,
o, tako skrivnostno daljno ...
In nebesa so zavesa
še bolj daljna ...
Oh, če iztegnem rôko
globôko vanjo
in s kretnjo deklíc jo razpnem pobožno — —
moj Bog! —

O to zvonjenje, o to zvonjenje
iz cerkva nevidnih ...

Ječim od bolečine grozne,
odpiram ustnice od silne žeje —
o to zvonjenje, ki sinje, sinje veje
od vsepovsod —
predober si Gospod!

Meni, ki v gréh bi me zvabili udje žene,
kot trudna roža vonjajoči v poltemi ...
meni, ki oči bi lepe žene
poljubljal do omamnosti ...
meni, ki lasé bi deklíc
si ovijal krog dlani
od njihovih vonjav opit
v poltemi — —

O, kako opojno daljno
pojejo, pojo zvonovi
iz cerkva nevidnih! ...

A. P.:

LASTOVKA. (Dalje.)

Nato je jel ogledovati hišo, ki ga je čuvala pred vetrom. Bila je najlepša na vsem trgu. Vhodišče so krasili lepi oboki, skozi špranjo vrat je lezel dolg svetlobni žarek velike luči, ki je gorela v veži. Pogledal je parkrat tudi skozi ključavnico in si mel nato od prepriha premražene oči.

«Kdo stanuje tu?»

«Sodnik s hčerko.» Zamislil se je mlajši ter premleval ta odgovor v svoji zaspani glavicici.

«Ali je ta hiša njegova?» «Zdaj je pač njegova» je odgovoril starejši raztreseno.

Mali je nalahko odprl velike oči in mala usteca ter še enkrat s pogledom oplazil pročelje. Pozabil je bil medtem, kako so mu sovražni vetrovi oščipali nožice, ki so ga tako skelele, da je nehote segal z roko pod koleno.

«Vse drugačna je, kakor so druge.»

«Seveda, ko pa so jo zidali tujci.»

Ta odgovor je zopet močno zaposlil misli malega radovedneža, kajti pomudil se je mnogo trenutkov pri njem, predno je vnovič izpregovoril.

«Znano mi je to lice. Z juga, kaj ne?»

«Da.»

To mu je bilo prekratko.

«O, povej mi, povej njeno zgodovino, ki si tod že tolikrat hodil!»

«Sitnež, vse bi rad naenkrat izvedel!»

«Prosim, prosim!»

«Naj bo, se je odločil večji in tiho dostavil:

«Ker si se tako junaško boril —.»

Pomislil je za trenotek in pričel:

«Pred davnimi leti je zahajala semkaj lepa tujka z globokega juga in ostajala čez poletje tu. Hodila je po gozdu sama, zamišljena in otožna. Stika ni iskala s prebivavci, ti pa se niso upali vprašati jo, ker je bila tiste dostojanstvene vljudnosti, ki ne dopu-

šča poizvedovanja in radovednosti. Tiho, skoro neopaženo je odhajala vsake jeseni odtod proti jugu, neznano kam. Zato so jo nazvali lastavico.

Kako pa so se čudili meščani, ko so neke pomladi naenkrat počeli zidati zanjo to hišo. Tako nepričakovano, brez pravega vzroka! Morda je v trenutni trmi izpustila svojemu srcu vajeti, morda je tod iskala tihega zavetja pred silami viharja, bogve? Starega Gašperja je pridobila zase, ki pa tudi ni nič govoril o njej. Njemu je izročala ključe, kadar je odhajala.

Kot črna starka že, pa je nekoč pripeljala s seboj dva vnučka, lepega dečka in prekrasno deklico. Od tedaj sta jo ta dva, kakor se spominjam, spremljala vsako leto in da ne bi deček v tem času pozabil na učenje, je zahajal kot učitelj v hišo mlad dijak z visokih šol, sedanji sodnik. Ta se je seveda kmalu smrtno zaljubil v deklico, ki se mu je smehljala kot pomladno solnce. Zblaznel bi bil, da ga ni marala. Ona pa se ni veliko zmenila za njegove bolečine, vzela ga je z nepremišljeno hladnokrvnostjo, rekel bi, iz lahkomiselnega sočutja. Bil je presrečen, ona pa je ostala neizpremenjena, nežna in živahna, z vedno istim pristrčnim usmevom, ki ga tod ljudje ne poznajo, ki se ga naučiš le doli, na toplem jugu.

Prišla je jesen, starka se je odpravljala nazaj in — ona ž njo. Tedaj je on prebledel nad njenim početjem.

Ali mu ni mogla žrtvovati svojih starih navad, svoje domovine? Vse to! Toda solnca južne lepote mu žrtvovati ni mogla. Zima bi jo bila žalila, ubijala.

Čeprav težko, je vendar vsak nekaj popustil in hodila je odslej na zimo vsaj za nekaj mesecev doli. Kakor stara lastavica, ki je kmalu na to umrla in zapustila tudi to hišo svoji vnukinji.»

«Ah, zdaj se ne čudim!» je vzkliknil iznenaden.

«Da ravno ta hiša danes ni tako veselo proslavljala prihoda naše kraljice, kakor druge. Zato pač ne, ker ti ljudje poznajo večno pomlad.»

«Saj tu ni nikogar več, ki bi jo poznal.»

Užaljen, da ta logični sklep ni vodil k resnici, je povetil mlajši glavico. Nato je vprašal z napetostjo.

«Sodnikova gospa —?»

«O, lepa žena je umrla zelo mlada.»

«Pa vsaj njena hčerka?»

Starejši je pogledal po trgu in rekel počasi:

«O, te ne bi pustil sodnik za nič.»

Pomolčal je in prisluškoval.

«Zakaj, zakaj?» je silil mlajši.»

«Iz jeze, iz ljubosumja, kaj vem!»

Tega mlajši očitvidno ni razumel, kajti gledal je nekaj časa tovarišu začudeno v obraz, nato pa vprašal naivno: «O! — Kaj pa poslušáš?»

Veter je gnal kos papirja čez trg, premetaval ga in drsal pošastno.

Mali se je zdrznil, potem pa, kakor da ga je bilo sram, stekel po trgu pogledat, dali morda ni kake druge nevarnosti v bližini. Pobožal je curek vodnjaka, da je začopotalo ter oškropil stopnice.

«Uh, kako je mrzlo!»

Gledal je nekaj časa v okna prvega nadstropja in se začudil.

«Glej, luč imajo še, luč!» je zaklical tovarišu. Ker ni bilo odgovora, je stekel nazaj v varno zatišje. «Zakaj neki imajo še luč, ko je vendar povsod drugod že tema?»

«Ne vem,» je odgovoril bratec, «morda čita kdo tako dolgo. Ali pa imajo bolnika», je dostavil tišje.

Pogledal bi, splezal do okna, pa imam tako mrzle prste. — Huk!»

Puhnil je gorko sapo v drobne dlani.

Zdaj je iz ulic nekaj prišumelo, prah se je dvignil v vrtincu, ki je urno zaplesal po trgu.

«Uboga lastavica mala! Torej tudi hčerka ne sme več tja doli?»

«Ne sme, ker sodnik sovraži vse, kar prihaja od tam.»

«Sovraži —», je ponovil mali tiho, zatopljen v pomen te besede.

Zahreščalo je v tem trenutku visoko v zvoniku in zvon je udarjal pozno, pozno uro. Njegov zvok je drhtel pri prvem udarcu, zabučal pri drugem čisto blizu in zaječal pri tretjem, izgublajoč se v daljavi; kajti tam gori je bil zaplesal tuj veter.

«Mmm! Ko bi me le v noge toli ne zeblo!» je tožil mali.

«Stisni se k meni!»

«In truden sem tako.»

«Zdaj je treba bdeti, dete!» ga je posvaril starejši, «bogve, ali bdijo oni tam gori, ki so blizu sovraga?»

«Kako jih mora zebsti!» je šepetal prijateljček poleg njega, šklepetaje z zobmi.

«Da jih le dremotnost ne bi objela!»

Veliko skrb je zdaj izražal glas starejšega.

Njegov mali drug pa je mislil zopet na sodnikovo hčerko.

«Sirota lastavica!» je izpregovoril čez nekaj časa sočutno. «O, in če nje niso pustili k pomladi, kaj zato, pa je pomlad prišla k njej.»

Starejši ni odgovoril na to, pač pa je žalostno pokimal.

«Ti si otožen?»

«Zdi se mi, da smo preneglo prodirali. Noči so jako mrzle.»

Mlajši je pogledal v nebo.

«In vse zvezdice so ugasnile!»

Gori v linah se je oglasil oster žvižg.

«Oh, pogledati moram, kako živi lastavica, pozdraviti jo hočem, morda jo s tem razveselim.»

Vzpel se je gori do okna in pogledal skozi zaveso v sobo...

V tem hipu je nastal spodaj krik.

«Jojmene! Glej, glej!»

Starejši je bil zavpil, priglúšeno bolestno. Mali je planil prestrašen od okna.

«Kaj je, kaj ti je?»

«Nisi videl, ničesar nisi videl? — Tam, o, zdaj zopet!»

Potuhnila sta se in držala glave skupaj.

Zdaj sta se prikazala na oglu dva strašna obraza. Dva velika duhova zime sta tam postala in se oprezno ozirala naokoli. Nato je zažvižgalo v zraku nežno, toda rezko, kakor žvižga tankega meča strašna ostrina; zacvililo je nekaj nevidnega, potem pa odvihralo po ulicah.

«Pozor, sovražnik je tu! Oh, še bo boj!»

Te besede je izrekel starejši, ki se je zdaj plazil ob zidu navzdol in vlekel mlajšega za roko.

«Prodrli so prednjo črto.»

«Hitiva po pomoč!»

In zopet so se pojavili za oglom. Zdaj jih je bilo veliko več, njih obrazi so bili še groznejši od prvih dveh. Starejši se je ozrl.

«Proč!»

«Ah, beživa!»

In bežala sta. Završalo je po ulicah. Prihajali so od vseh strani še drugi, bežeč z gorâ. «Bežimo!» je šepetalo v zraku, kjer je vse trzalo, šumelo in teklo v mrzlo črno noč. In dirjale so nazaj nevidne trume pomladne vojske, pognane v beg od silne premoči.

Na trgu se je pojavila črna postava; dolgi plašč se je tesno oklepal nog in z ogli otepal čevlje. Okrenila se je senca nevoljno in izginila za oglom. Bil je zopet stari stražar.

* * *

Zadoneli so po zapuščeni ulici pozni koraki, trdi in nagli, stremeči za pokojem. Švignila je senca od ene strani svetiljke na drugo, korak je utihnil pred županovo hišo in moška postava je obstala pred širokimi vrati.

Močno trkanje je pretreslo nočno samoto. Zarožljala je veriga nekje na dvorišču, zdrknilo je po žici in zabevskal je hripavo, toda odločno čuvaj, stari pes. Zapiskalo je okrog ogla in oblak prahu je zadirjal po ulici, podoben mlečnemu hudourniku.

Zakasneli tujec je dvignil glavo in žrl dolgo v okna, odkoder je pričakoval odgovora na trkanje.

Nič se ni ganilo. Neznanec je zavzdihnil, zavil se tesneje v suknjo in počel udarjati po vratih močneje in na dolgo.

Zdaj se je posvetilo dvoje oken v prvem nadstropju. Pes je lajal silneje, odgovarjali so mu sosednji. Zavesa na oknu se je zganila in moška glava, ki se je pokazala za steklom, je vprašala boječe in nevoljno:

«Kdo je?»

«Papa, jaz sem.»

Obstrmel je na oknu obraz moža, ki je preplašeno gledal prišleca na ulici. Nato je zamahnil z roko, rekel nekaj nazaj v sobo in izginil. Okna so zatemnela, čez nekaj trenutkov je že zaropotalo v veži, bližali so se drsajoči koraki. Zašklopotalo je v ključavnici in vrata so se hreščaje odprla.

«Moj Bog, ti Vladko?»

«Da, papa moj ljubi.»

Čul se je poljub.

«Nismo te še pričakovali.»

Zaloputnil je vrata, mrmranje je utihnilo globoko v veži.

Zunaj pa so posikavali vetrovi, lajal je pes hripavo. Poulične svetiljke so pomežikavale, ker jim je veter gnal prah v oči. Žuborenje vodnjaka je donelo enoglasno. Zima je bila zopet zakraljevala tam zunaj v gozdu. Globoko v kotlu pa sta se pomešavala ž njegovim tajinstvenim šumotanjem blebot potoka in kлокot vrtinca.

2.

Vstajalo je jutro, sivo in trudno, velega, čmerikavega obraza, podobno detetu, ki pride bolno r̄a svet in ki prinese na obrazu vse znake gorja s seboj že iz predživljenja.

Ljudje, ki so bili že pred njim na nogah, so hiteli za vsakdanjimi posli po meglenih ulicah, vozovi so drdrali po pustih cestah. Mrak in mraz sta ležala nad mestecem, ki se je zdaj nahajalo zopet izven mej ubežne pomladi, zavojevano od vzvišene zime.

Suha burja je privršala od severa, oblikoviti oblaki so se podili nizko nad hišami in hišicami, ki so se složno potuhnile, da so se zdele še manjše, stisnjene skupaj vsled mraza. Okrog oglov so se hihitaje lovile sape in njih otroci, ostri vetriči.

Pri vodnjaku se je gnetla ženščad s škafi. Mraza niso čutile, tako so si hitele pripovedovati novico, da je prišel danes ponoči županov sin domov.

«Povrnil se domov?»

«Zaradi sodnikove Milice.»

«Pusti šale!»

«Samo zaradi nje?»

«Da, samo zaradi nje.»

«Je-li to mogoče?»

«Resnica je.»

«Čujte! — Ali gospod sodnik to vedo?»

«Seveda; z županom sta vendar vsak dan skupaj, prijatelja kakoršna si sta.»

«Kaj misliš, da mu je vse to všeč?»

«Oh veš, da mu ni v zabavo.»

«In pisali da so ponj?»

«Na njeno željo!»

«Toda premislite: on je vendar oženjen!»

«Ljubezen pa je ljubezen.»

«Oh, oh, ženo ima tam doli!»

«Saj to je! Ampak gospodična je težko bolna.»

Ta, ki je to izgovorila, je stisnila raztegnjena usta, zaokrožila brado in s povzdignjeno glavo pogledovala važno vse navzoče.

«I, kako je bolna, saj je bila vedno taka!»

«In če bi tudi bila, se ne spodobi —!»

«Ti veruješ, da je bolna?»

«Pojdi, pojdi! V tista leta je pač prišla; sama kljubovalnost, drugega nič.»

«Oh, oh, že zdaj nima več Boga in njegovih svetih zapovedi v mislih!»

«Pregrešnost mlada!»

«Jej, jej, ubogi gospod sodnik tega pač ni zaslužil, nàk!»

«Kaj je že moral vse prestati zaradi one ženitve!»

«Slišite, zaradi ene ženske!»

«Vidite, to je pokora!»

«I, saj je bilo res malo čudno takrat.»

«In verujte mi, da bi bila hči že davno taka, kakoršna je bila rajna, Bog ji daj nebesa, da ni bil gospod vedno tako strog.

«Strog je bil res, toda vse premalo.»

«Lepo te prosim, kakšen strog; saj vidiš zdaj, kako da je strog.»

«Da, da; kjer je denar in čast, pa druge reči ni.»

Prišle so na novo tri druge.

«Kaj je?»

«Kaj še nič ne veste?»

«Prav nič.»

«I, glejte jih no!»

Tako je šlo dalje: iz ušesa na jezik, z jezika na uho. Od praga do ogla, od štacune do krčme, od cerkve do ognjišča.

Veter je butnil ob curek in oplazil z vodo ono, ki je najbolj hitela.

«Uh, kakšno je to vreme naenkrat!»

Otepala je oškropljeno krilo.

Pri branjevki za cerkvenim oglom jih je tudi nekaj stalo, ki zato niso čutile mraza, ker jih je grela strast jezikavosti. Pred cerkvenimi vrati sta stali Kočanova Špela in Lužarjeva Jera in tiščali glave skupaj. Berač z bergljami je slonel ob zidu, molil na ustnicah in premišljeval v glavi. Pogledaval je večkrat na hromo uro občinske hiše, pod katero so grulili golobi, našopirjeni vsled mraza. Najbrž je razmišljeval njeno zgodovino. Ta ura je šla namreč ravno do smrti prejšnjega župana, in ko so jo hoteli zopet naviti, so opazili, da je pokvarjena. Spremljati je pač hotela svojega predstojnika do konca dni, dalje pa ni mogla. Sedanji župan je ni dal popraviti, ker se ni hotel ukvarjati z zastarelimi napravami svojega prednika, ali pa je bil podvržen slabosti vraž. Če bi se namreč ura še enkrat pokvarila, prezgodaj —!

Silen siv dim na nebu se je trgal in kopičil, redčil in zgoščeval. Na trg je pričivkala jata zbeganih vrabcev ter poprčavala kričaje na vse strani.

V tem času se je privalilo po ulici dvoje veličastnih postav. Bila sta župan in profesor Slama, ki sta milostno odzdravljala na desno in levo. Zibala sta se mogočno, ker sta bila velikih in težkih teles.

Župan se je danes zdel samemu sebi silno imeniten, ker je imel sina doma. Sina, pomorskega častnika! Profesor je okrenil svoj pogled na spremljevalca in izpregovoril:

«Glej, prijatelj, kako te danes vse pogledava!» Zganila se je velika ščetinasta glava na debelem županovem vratu.

«Sem že sam opazil nekaj takega.»

Glas je bil tolst, kot je bil tolst vrat, iz katerega je prihajal.

«Tvojemu gospodu sinu mora biti pač čudno in neprijetno. Toda, kaj se ne stori za prijatelja!»

«Morda; mislim pa, da pomorščaki navadno prezro, kar smatramo mi malomeščani za važno.»

Pomorščak je bil zanj nekaj posebno izrednega, odkar se je bil sin posvetil temu stanu.

«Poklic, seveda! Čistost razmerja do okolice ne igra bogve kake vloge pri takih posvetnjakih.»

Pogladil si je z dvema prstoma nos, ki so mu ga bila zajahala očala že kot mlademu kmetu, ko je bil počel pohajati latinske šole — tedaj še niso bila zlata. Medtem ko se je županu bralo na obrazu, da ni nikdar zlorabljal svojega vida v osvetljenje notranjosti svoje glave.

«No, to je bila torej zopet enkrat takozvana tajna ljubezen,» je izbruhnil profesor med rezkim, debelim lastnim kašljem.

«Menda že.»

«In je tvoj sinko vedel vse to?»

«Pravi, da ni na kaj takega mislil.»

«No, saj je bolje tako. Dvomim, da bi bil ž njo kedaj srečen, ker — kar se je o materi govorilo — pa saj me razumeš.»

Govoril je mož, ki je bil nekoč hotel v lemenat, pa mu je mati prezgodaj umrla, in njegove stebraste noge, ki so stale zdaj na mogočnih podplatih, so krenile kmalu v nevarno bližino sladkega vrtinca ljubezni. Oženil se je bil z zdravo deklico in si tako iz previdnosti ustvaril že tu na zemlji svoj umazan raj.

«Da, govorilo se je pač, da otrok ni njegov,» je izustil župan in ojunačil s tem profesorja, da je pričel hiteti:

«Kako pa se mu je ona takrat naglo vrnila, dobrikala se mu in božala njegovo ranjeno srce z mehкими besedami, dasi ga ni nikdar ljubila!»

«Moral je silno trpeti zaradi njenega večnega potovanja tja doli. In pozneje, ko je prišlo vse na dan —.»

Zavzdihnil je župan prav od srca.

«In naš prijatelj tega nikdar ni pokazal, trpel je zase,» je dodal sočutno profesor.

Župan se je nekoliko sklonil in dejal tiho:

«Po mojem mnenju — človek se tudi lahko moti — bi moral imeti še kakega otroka, razen — — če ne bi —.»

«Seveda, seveda, to je tudi moje mnenje.»

«In njeni stariši,» je nadaljeval župan, «zakaj ji niso ukazali, pri možu ostati; zakaj so mirno gledali, kako bega pod raznimi pretvezami vsako zimo doli samo zaradi pregrešne ljubezni?»

Iztegnil je roko pomembno.

«Južna lahkomiselnost pač! In zakaj bi ravnali otroci drugače, ako ne najdejo pouka pri stariših?»

Govoril je profesor, ki je vzgojil v svojem duhu že dokaj mladih obiskovavcev zatohlih sob, kjer je oznanjal z grmečim glasom svojo vedo.

«Tako je; to je tudi moje mnenje!»

S to mislijo župana pa je bil ta modri razgovor tudi končan, dasi bi ta dva srčna velikana še nadalje tako umovala, da se ni bil medtem prigugal iz ozke ulice nagajiv vetrič, ki je poskočno zaplesal po prahu in se naglo potuhnil, ko je bil ugledal dva ugledna meščana. Ko sta bila namreč stopila par korakov naprej, je skočil nalahno za njima in jima z vso silo puhnil v tilnik. V tem hipu sta se preko trga jadrno vrtela dva klobuka, debela možakarja pa, v tistem hipu od ene same silne misli prevzeta, sta jo ubrala okorno za njima in se jima z iztegnjenimi rokami večkrat zaman priklanjala. Tudi nekaj las je štrlelo naprej, kakor bi hoteli svojima gospodarjema kazati smer, v kateri jima je teči za njih pokrivali. Urni vetrič pa je zlobno hehetaje splezal na streho, odkoder je metal z opeke ostro kamenčje doli na bežeče pleše. Kadarkoli sta se rdečelična gospoda sklonila k tlom, vselej jima

je hudomušnež odpihnil ubežnika izpod rok. Končno pa se je tudi te šale naveličal in pohitel v šumeči gozd, kjer so tovariši žvižgali v zboru poredno pesem.

Gospoda sta bila medtem dohitela nedolžna preganjanca, iztepavala jezno bele maroge iz njih in jih naposled zopet krepko posadila na oni del telesa, kjer je v tem hipu ugasnila ona edina misel. Mrmrala sta nekaj vsak zase, kar ni bilo hudo duhovito in odšla urnih korakov naprej, z obrazi ki niso izražali nič več tiste dostojanstvenosti kot poprej. Župan je izginil v veži občinskega poslopja, profesor pa jo je mahnil domov, v lastno hišo, ki jo je bil nekoč — na višku svoje sreče — pridobil z žensko in jo od onega trenutka, ko je bila prvič obdana od lepe nove ograje, nazival vilo «Zvezdo». In res se je tam gori na pročelju pod takim napisom svetilo nekaj iz pločevine, kar je bilo od blizu podobno nekaki zvezdi.

(Dalje prihodnjíč.)

IVAN ALBREHT:

V CELICI.

Ko noč, z zvezdami posejana,
topla in sama vase skrita molči,
tedaj zagore njene krotke oči
in mladost, Bogu darovana
pod križ zaječi.

Križani gleda... In noč je kot dan,
kri sveža curlja iz peterih ran,
rdeče odprta je srčna stran.

Brez besede mladost,
ki je pod križ pribežala
gleda skrivnost
vesoljnega odrešenja,
pije ljubezen
večnega življenja
in mirno, udano in brez strasti
zasanjajo krotke oči...

Ko sveže jutro krila razgrne,
 nevestica Kristova misli srebrne
 iz duše do križa prepleta ...
 Obrazek je miren, snežen in čist
 in usta zaklepa sam križani Krist.

LI-TAI-PE — MIRKO PRETNAR:

PESEM PRI VINU.

Hej, krčmar, zdaj vina, a še ne kozarcev;
 prej zapojem pesem od skrbi udarcev,
 kadar žalost pride, pesem smeh zamré,
 nihče prav ne ve, kako skrit črv žré,
 o-he, o-he!

Vino ste mi v trebušaste sode dali;
 gosli imam mile in tu nožič mali.
 Vino piti, pesmi peti, kaj mi drugo mar,
 dobro je, če meč v nožnici, v žepu je denar,
 o-he, o-he!

Večno je nebo. Pol večnosti še zemlji naši!
 Doklej bomo veselili se pri vinski čaši?
 Malo je sto let! Sto let preveč se mi že zdi!
 Smrt in le borenje večno cilj je vseh ljudi.
 O-he, o-he!

Glejte doli: mesec luč rumeno tam razliva.
 Vidite li opico, ki se med jarki skriva!
 Tuli, zadirljivo vpije, v mrazu drgeta!
 Natočimo bratje! Bog vas živi! Prav do dna!
 O-he, o-he!

J. K.:

LITERARNA ČRTICA.

Milčinskega povest «Mutasti birič»¹ ni zbudila, ko je izšla, med občinstvom prevelike pozornosti. Milčinski je izvrsten poznavavec življenja, posebno še, v kolikor sega v sodno obeležje; svoje snovi pripoveduje krepko, z umevajočim in ljubkim humorjem; v njegovih spisih leži resna kritika naših socijalnih razmer. Pohvalno še treba omeniti avtorjev jezik, ki se drži dosledno v višini olikane idijomatske govornice; lahko bi še našteali druge vrline, ki nas pa tukaj ne bodo zanimale. Zato pa tiči avtorjeva pripovedna umetnost (tehnika, način oblikovanja snovi) še takorekoč v povojih. Povest je pisana docela samouško, neodvisno od kakih literarno teoretičnih norm. Da morajo taki izdelki znatno zaostajati za poprečnimi zahtevami, ni čudno in ni osebna krivda avtorjeva; nedostatek je marveč utemeljen v splošni praksi našega literarnega ustvarjanja. Kar je v drugih umetniških strokah izključeno, da bi kdo začel ustvarjati kompozicije ali slike brez nekake teoretično praktične predizobrazbe, je v literaturi vsaj pri nas takorekoč normalno; literarni proizvodi vzklijejo pri nas kot cvetke v pustinji; — originalnost takih del je v tem, da so brez pečata kultiviranosti in brez fasone.

Vsled omenjenih vrčin in nedostatkov se mi zdi naša povest primerna podlaga in izhodišče za nekatera teoretična razmišljanja o nalogah pripovedovavca.

Izmed kritikov omenja «Mutastega biriča» Glonar še dokaj pohvalno;² vseeno dobi pisatelj skupaj z nekaterimi Mohorjevimi peresarji ukor zaradi vsiljive pridigarske manije, ki jo kažejo njihovi izdelki. Toda v «Mutastem biriču» moralistična tedenca ni preveč očita, dasi povest ni brez nje; razpletke snovi celo nekako krši disciplino Mohorjevih povesti, v katerih skrbi visok estetski princip (pesniška pravičnost) po velepriznanih načelih, da se grešnik vrne končno skesan k izviru vsega dobrega: pri Milčinskem se

¹ Koledar Družbe sv. Mohorja 1917.

² Zvon 1917, 50 ss.

pa «junak» ob koncu obesi, da zadosti pesniški pravici. Tu že veje rezka naturalistična sapa. Bolj tehtovit je kritikov očitek, da je v povesti uporabljen birič kot simbol. Čitatelju, ki mu povest ni več v spominu, povem, da v našem slučaju birič ni nikak pristen zastopnik onega spoštljivega in toli zaposlenega stanu — temveč je perzonifikacija vesti. Napram temu pravi kritik: pri nas ni take avtomatične relacije med «biričem» in «vestjo», kot je bila n. pr. pri Grkih, če jim je kdo omenil «Erinije». Predvsem bodi omejneno, da je izvedel pisatelj svoj domislek zelo malo dosledno: nekaj urnih stavkov nas opozori, kdo je pravzaprav mutasti birič, ki se sicer zgubi v ostalem sodnem aparatu. Nadalje: pridevek ‚mutasti‘ je docela neprikladen z ozirom na celi položaj. Naš birič govori — ali bi vsaj moral govoriti — zelo jasno in določno v duši grešnikov, sicer ne bi mogel delovati! Bolje bi bilo torej: neviden ali tajan birič!

Naš slovenski birič naj torej prevzame v umetnosti vlogo Erinij, o katerih sta tako vzneseno pevala Aischylos in Schiller: Wohl dem, der frei von Schuld und Fehle... O vlogi mitologije v modernem slovstvu slede še kasneje nekatere opazke, tukaj opozarjam še na diferencijacijo, ki je vladala in še vlada v družbi glede na verske ideale. Samo aristokrat se je obračal na visoke olimpske bogove; verskim potrebam naroda so pa zadoščali zakotni demoni. Imena Eumenide, Erinije še lahko dandanes izobrazencu omenijo nekaj — v nizkem miljeju, v katerem se kreta povest, pa se strne preprostemu človeku žandar in njegovi emblemi s predstavami vesti in pravice v svojevrstno simbolno figuro: zgled za nekako novodobno mitologijo. V mnogih točkah bomo pa danes morali in smeli pogrešati mitološko podobo, kjer je bila v antiki še samoumevna. V Goethejevi Ifigeniji se Erinije ne smejo več prikazati na odru, kar pač odgovarja pesnikovemu naziranju, da ni vest noben izvenčloveški činitelj, temveč izraz za ravnovesje med raznolikimi potrebami naše zavesti. Globoko v duši, kjer so spojeni instinkti in vse prirojene zmožnosti v nerazdružno celoto, nosi slehernik nekako merilo za razlikovanje moralnih vrednot; nenavadni čini razrušijo harmonijo zavesti ter težijo dušo kot «krivda».

Problem krivde in sprave (t. j. vpostavitev skladnosti in ravnovesja v človeški duši) je skupno torišče za pravoslovca, teologa in pesnika (F. W. Förster «Schuld und Sühne») in tvori tudi tîmo naše povesti; pogledimo, kako je obdelana v «Mutastem biriču».

Pisatelj obravnava slučaj Naceta Kuka s sigurnostjo strokovnjaka, v kolikor pride v poštev zunanja usoda junakova; zato se mi pa dozdeva psihologija povesti bolj šibka. Pokazi na problem so zelo redki; v opravičilo lahko omenimo kratki obseg povesti in pa trdokorno naravo junaka, ki si ga je izbral pisatelj v zelo nizki dušni legi: ob takih topih dušah bi bilo jedva največjemu mojstru mogoče razvijati psihološko bogastvo. Nace Kuk je nekak delomržež s kmetov, izhajajoč iz zdrave in poštene obitelji; umstveno poprečen je vzgojen in šolan na verski podlagi; da je nabožen, ni treba omeniti; čustvene surovosti mu ni mogoče očitati. Kakor povsod, kjer je volja nešolana, nastopajo impulzi hotenja z nujnostjo instinktov iz mračne duše; jakost odpora je pa zelo majhna. Na fantu torej ni nič posebnega, nenormalnega ali celo problematičnega. Glavni prizor «Mutastega biriča» je sodna razprava — izvrstna slika, v katero je pisatelj zbral vse žarke svoje pripovedne umetnosti. Tukaj obtoženec, skrušen in skesan, v pričakovanju svoje obsodbe; tam sodni dvor, ki obravnava njegov «slučaj» v nerazumljivih izrazih. Državni pravdnik lopa po obtožencu z vnemo in brez umevanja njegovega duševnega stanja; zagovornik si je zgradil ob predmetu cel sistem, navdahnjen s fatalizmom — v njegovem govoru tiči precejšnje jedro resnice.

Konec je, kakor sem že omenil, presenetljiv: porotniki zanikajo krivdo — a Nace Kuk zvrši obsodbo nad samim seboj, ko še pravkar njegov zagovornik žanje slavo svojega talenta. Z izrekom porotnikov pa naš avtor ni malo ni zadovoljen, označujoč ga kot muhe. Pač averzija učenega jurista napram ljudskim sodnikom! Toda mi drugi gledamo tako na porotniško institucijo, kot na postopanje teh mož v danem slučaju z drugačnimi mislimi. Ni brez globoke utemeljenosti, da je narod (ta prvi in edini sodnik) odtegnil v nekih slučajih presojevanje krivde šolanim močem in ga pridržal sebi. Nedvomno je, da so ljudski sodniki v mnogem slučaju obtožencu duševno bliže ko strokovnjak. Kmečka duša ni odprta knjiga: ne v normalni legi, še manj, ko se oddalji s pota pravice in zapade oblasti temnih afektov. Tedaj se je lahko zgražati nad surovostjo in topostjo teh duš; da je očitek neosnovan, je dokazano s tem, ker se junak raje usmrti, ko da bi izšel brez kazni. Svojo krivdo je pa itak vsakemu priznal, kdor ga je hotel slišati. V izreku porotnikov se zrcali predvsem prepričanje, da se slučaj obtoženčev ne sme obravnavati po navadni šabloni. A vrnimo se k razpravi — kako dovesti to dušo do sprave s seboj, kako zado-

stiti obenem ideji krivde in plačila. Težko je vplivati na take mračne, od instinktov obvladane duše in doseči v njih *m u t a t i o r e a - l i s t*. j. preobrat v vzrokih hotenja. Pesništvo je ustvarilo v obravnavanju našega problema dva tipa: bodisi da se poravna spor pred čisto človeškim forumom (*Alle unsere Gebrechen sühnet reine Menschlichkeit*, Goethe), ali da se pritegnejo izvensvetki činitelji; zločin je kršitev božje zapovedi, odpuščanje pride od zgoraj. Tedaj psihološka ali mistična razrešitev. Med ta dva mejnika se dajo razvrstiti posamezni slučaji, ki jih je obdelala poezija. V drugi kategoriji igra važno vlogo: nadomestno trpljenje pravičnega, ideja, ki jo je zamislil Platon³ in pesniško uporabil Aischylos (*Prometej v vezeh*). V Dostojevskega «*Zločinu in kazni*» vidimo spojena oba načina razrešitve; sodelovanje mističnih faktorjev v prizoru, ko čita Razkolnikov Sveto pismo s Sonjo, to svetnico, ki je že gazila po blatu...

Prečital sem povestico prašajoč se, ali je priprava za kak bođoči višji polet pisateljev. Problem je vsekakor tu in vreden «žlahtnega znoja». Junaki iz primitivnejših dob (ali slojev) kulture, «kjer je še delovanje individua vpostavljeno samo na se, kjer še narod ne deluje moralno, politično, mehanično, temveč osebno, so pripraven material za epos (Goethe); v psihološkem romanu si pa avtor otežkoči delo, ako poseže v sloje z nerazvito, težko dostopno duševnostjo. Zasluga je seveda tem večja, če ga ume zadovoljivo opisati. Po mojem uverjenju so težka hiba globokoumne refleksije (*Sinnieren!*), ki jih vlagajo «domovinski pripovedovavci» (*Rosegger, Anzengruber*) pa tudi Cankar v duše svojih preprostih junakov, ker ti za take duševne procese niso sposobni.

V uporabi mitološkega nakitja v umetnosti je nastopila kriza nekako izza 18. stoletja, ki nam je prineslo tolik pokret in razmah prirodoslovnih in tehničnih ved. Dolgo so vladali Olimpijci svet; sprva, v poganstvu, kot nesmrtni bogovi, gospodarji sveta; kasneje pa, v umetnosti, kot simboli (alegorije) večne mladosti, lepote, neskončne pravice in modrosti. Pesniška fantazija je rodila sprva te tvore in se jih je polastila kasneje kot pesniške snovi. Ko še je človek zrl z grozo v naravna čudesa in kasneje v dobi znanstvene polutmine je obljudovala ljudska fantazija naravo z delujočimi demoni; tedaj je vznemirjala Nimfa vodovje, je koval Hefajst ognjene strele in je zaječala Drijada v drevesu, ranjenem od seki-

³ De re publ. II.

re, vnemala Venus Amathusia srca k ljubezni. Kasneje, ko so se morali ti stari bogovi umakniti «onemu novemu», ni pesniška fantazija prestala, se baviti ž njimi: njih častitljiva, od patine prevlečena imena, so se nudila neprjisljeno v izražanje idej. Kar so s stališča idealne filozofije ideje, to so s stališča umetnosti bogovi. V njih statuah je vzrlo kasnejše človeštvo v podobljene vzore človeške lepote in veličine. Louverski Apolon (bog in kralj) primora v svojem tihem veličastvu Zorina, da nehote pripogne kolena pred njim' (Dun. Zvon. 1870, 4). Taki navdušeni vzkliki pa še niso recidiva v staro poganstvo, kakor se je očitalo. V klasicistični dobi se oklene umetnost zadnjič antičnih idealov, ki jih pa sledeče stoletje polagoma opusti pod vplivom prirodoslovne prosvete. Osamljena imena in iluzije, nekoč vsakdanji kruh pesnikov, spominjajo še čitatelja na nekdanjo slavo. Pri nas se je zvršil takšen preobrat tem lažje, ker nas ne spaja nobena globlja vez z antiko, koje lepota bledika k nam le motno skoz medij nemških prevodov. Svojemu globokemu obžalovanju, da je ob znanstvenem napredku ubožal pesniški svet, je dal Schiller duška v znameniti pesnitvi: Die Götter Griechenlands:

Wo jetzt nur, wie unsre Weisen sagen,
Seelenlos ein Feuerball sich dreht,
Lenkte damals seinen goldnen Wagen
Helios in stiller Majestät i. t. d.

Prirodoslovna veda je dvignila kopreno boginje Maje od narave, ki leži poslej pred nami lepo pregledno opredeljena kot strojna hiša; tu učinkuje gravitacija, tam koherenca, vse se dozdeva jasno in prozorno in vendar ni.

Ko se je tako pogreznil antični svet in njegova mitologija, ki je dajala pesniškemu naziranju enotno obeležje, so si morale nove smeri utrti pot. Pesniki so se pogrezali v pijetistični nasladi in zanešenosti v čudesa stvarnice ter sklepali iz njene lepote in veličine na lepoto in veličino njenega ustvaritelja. Drugi spet so dvigali v «prirodni pobožnosti» svoje roke k istemu vsemirju, nazivajoč ga del sebe in edinega boga. Panteizem Spinoze, najveličastnejši zgled novodobne mitološke koncepcije, je postal kot pesniška ustvaritev tudi prava religija pesnikov. A tudi toli dosledno in brezupno naziranje, ki nam prikazuje življenje, vključeno v konec čisto mehaničnih procesov, je našlo v pesniških umotvorih odmev. Slikajoč naravo in njene procese upotrebijo pesniki novo fikcijo, kažoč jo v celoti ali njenih delih kot oduševljene činitelje.

«Jasno je, da je perzonifikacija v poeziji isti čin, kot oni, ki je ustvaril bogove; razlika je samo ta, da oni ostane prost estetski videz, dočim se najvažnejši produkti mitologije ustalijo v religiji kot resnična bitja» Vischer, *Ästhetik* III, 1224. Vendar se je posebljevanje kot umetniško sredstvo razvilo nekoliko kasneje kot mitologija sama; v antični poeziji ne bo vedno lahko razlikovati med pristno mitologijo in stilistično fikcijo. Tekom časa si je ustvarila poezija obilico perzonifikacij; nekateri pojmi imajo tudi v moderni dobi od pesniške rabe skoroda veljavnost mitologije, tako da jih moderniki pišejo celo z velikimi začetnicami: Resnica, Narava, Lepota. Seveda so se pesniki zavedali tudi potrebe, spraviti svoje stvore v sklad s sodobnim znanstvenim naziranjem. Ker pa v znanosti sami ni prišlo do nobenega enotnega naziranja, nosi vsaka pesniška fikcija značaj zasebnosti, osamelosti: v njem se vedno zrcali zgolj zasebno mnenje avtorjevo in ne strnjena vera vsega naroda. Stara mitologija je bila skupna zakladnica, iz katere so zajemali umetniki domisleke; danes se umetnik ne more naslanjati na nekaj gotovega in priznanega. «Ako posebi pri novejših pesnik ali slikar kako fizično ali moralno lastnost, potem smo si vedno svesti, da je to svojevoljna in prigodna operacija; postava in pomen ne postaneta za naš občutek nikoli strnjena celota, temveč se razluščita vsak trenotek drug od drugega»⁴

⁴ Schnaase, *Gesch. der bildenden Kunst*, I, 64.

(Konec prihodnjíč.)

C. GOLAR:

BELA NOČ.

Luna je na laze pala —
v njej se brezica utrinja,
tanke veje k tlom razgrinja,
kot bi vila se česala.

Zvezd srebrnih zlata čeda
se po nebesu sprehaja
in zamišljeno iz raja
daljno sestro, brezo gleda,

ki od hladnih ros oblita,
na planini jasni sanja
in od tajne vile tanja
je v prosojni šal oyita.

Ko bolno srce umira,
zastrmiva z brezo bélo
v zvezd blestečih se krdelo,
k tihim sestram iz vsemira.

ALOJZ GRADNIK:

BRDA.

Še se glasi tu naša govorica,
še ródu svojemu so srca verna,
še se tu čitajo pesmi Prešerna,
še je v bolesti nada pomočnica.

Še skrivna solza moči mračna lica
in še je žalost v srcu neizmerna,
ko kraj Podgore, Pevme in kraj Mirna
se v solncu zablíšči bela Gorica.

Bo še živela tu naša beseda?
Bo ona še med brati sladka vez?
Bo morebiti bratu brat krvnik?

Srcé vprašuje, trepetá in gleda
na tri strani; tam že odprt je jez:
Koprivno, Rutarji in tam Ločnik.

▷ KNJIŽEVNA POROČILA. ◁

Pivko Ljudevit: Dramatsko pesništvo. Maribor. 1921. Tisk Cirilove tiskarne. 22 str.

«V delavnico sem Tvojo zrl!» — vzdihne človek, ko prečita teh par strani ponatiska iz mariborskega «Zrnja». Spisek je očitno sestavljen po skriptih, po katerih je pisatelj predaval ta kos slovenske poetike na mariborskem učiteljskišču. Da je ponatis namenjen za šolo, se vidi iz dveh dejstev: založila ga je «Slovenska Šolska Matica» in dijaki ga dobivajo za znižano ceno. Sicer mi ni znano, koliko znanja poetike se zahteva od naših učiteljskihnikov, za gimnazije pa ta spisek nikakor ni poraben, ker ga bo vsak gimnazijec, ki je vsaj z nekoliko pridom poslušal grško ali kako moderno literaturo, lahko na mnogih mestih kontroliral na način, ki zanj nikakor ne bo ugoden. Tega je kriva njegova neenotnost in pomanjkljiva fundiranost.

«Dramatsko pesništvo» se lahko obravnava na razne načine: ali geneitično-historično ali pa sistematično, ali zgolj deskriptivno, opisujoč njega bistvo, ali pa normativno, govoreč o njega nalogah. Ta stališča se sicer vsekozi in vedno ne izključujejo, vendar pa bi se nikdar ne smela tako križati, kakor v tem spisku, ki ravno zaradi tega ne kaže potrebne jasnosti. Kratek ekscerpt iz kake tako važne tvarine, kakor je ravno ta, je mogoč — če naj bo dober — edino na obširni podlagi dobrega poznavanja predmeta, ta spisek pa je zgolj kompilacija iz raznih primitivnih učbenikov raznih smeri in dob. Ta različna stališča virov niso izglajena in uravnana pod nikakim enotnim vidikom, tako da tudi učenec iz knjižice ne dobi jasnega vpogleda v bistvo dramatike. Anahronične polemike iz 18. stoletja se mešajo z nepremozganimi gesli moderne dobe, kar pisec na eni strani trdi, temu na drugi oporeka, vmes pa so nadroblyene pre malo razmišljene trditve, ki se sicer lepo in učeno glase, ki pa nimajo prav nobenega pametnega smisla.

Par primerov! Na str. 3. piše Pivko: «Nekatere drame se vobče ne dajo predstavljati — vsled nedostajanja tehničnih (kulisnih) pripomočkov» — na str. 15. pa: «Jasno je, da je uprizorljivost drame jako relativen pojem. Moderna kulisna tehnika premaguje takorekoč vse ovire.» Kaj je torej res? In katera je naloga teksta kot umetniškega dela, in kaj je naloga tehničnih sredstev, «kulise»? Kje prehaja dramatika v kino in zakaj? — Na vsa ta, vendar fundamentalna prašanja ne dobiš odgovora! Aristotel je po Pivku (str. 7) določil, da mora biti dramatsko delo enotno z ozirom na «kraj, čas in dejanje», takoj na naslednji strani pa pravi: «V Aristotelovi poetiki, na katero so se Francozi vneto sklicevali, pa ne nahajamo zahteve enotnosti v tako strogi obliki». Kaj je torej res? In ali res stoji pri Aristotelu to, kar je Pivko tukaj celo podčrtal? In kak je pravi pomen Aristotelove zahteve po enotnosti, o katerem nam Pivko ne pove drugega, ko da ga je pojasnil Lessing. Sploh seva iz vsega, kar nam pove kompilator ob tem tako važnem problemu, samo mršavost obledelih literarnozgodovinskih reminiscenc, pred vsem pa očitna tendenca, da se rehabilitira francoska drama — stara in moderna! — na škodo Shakespearea.

«Krivo je mnenje, da je dejanje važno in imenitno le tedaj, ako se vrši v krogu odličnih oseb, slavnih kraljev in silnih junakov svetovnega glasu. Vnanji blesk in sijaj in slava oseb ni glavna stvar. Mnogo važnejša je notranja vrednost in zanimivost dejanja. V življenju preprostih ljudi in stanov se dogaja tudi mnogo važnega in zanimivega. Dogodki v življenju vseh stanov — višjih, srednjih in nižjih slojev — so često dovolj imenitni in vredni pesnitve.» Često dovolj imenitni in vredni pesnitve! Nimam ravno Lessinga pri rokah, toda vem, da on, ki je pred poldrugim stoletjem razvijal to misel, ni pisal tako plaho, boječe in skoro opravičujoče, kakor piše Pivko v našem demokratičnem stoletju, več ko sto let po francoski revoluciji. «Podobno preobrazbo snovi opazamo tudi v romanu, kjer stopajo na mesto nekdanjih izključno kraljevskih in viteških glavnih oseb meščanski, delavski in kmetski ljudje». Opažamo? Stopajo? Bežite no, človek božji! Saj nismo kje v začetku 17. stoletja. Vzemite samo Cervantesove novele v roke — sedaj jih imamo celo že v slovenskem prevodu, dasi ne vseh, žalibog! — pa boste videli, kako žalostno anahronističen je Vaš stavek: «Kakor modernemu romanu nobena človeška usoda ne sme biti tuja, tako imajo tudi dramatski pesniki nalogo, da se ozirajo na vesele in bolesterne dogodke v življenju vseh slojev brez stanovskih in drugih razlik.» Nalogo? Ne! — ampak vsak pravi umetnik čuti, da je objekt umetnosti človeško življenje in njegova usoda, boj, ki konča s trijumfom ali tragiko in ki se lahko kaže na kakem beraču ali kralju. Cervantesovi rokovnjači, ta živa reakcija na mrtve sheme pompoznih viteških romanov, so stari že nad 400 let, literatura, iz katere je posnel Cervantes svoj nauk in svojo prakso, pa je stara dobrih dva tisoč let več ko — Cervantes sam! In ali je po vsem tem res, kar piše Pivko (str. 3), da je naloga dramatike «višja, nego je naloga epike, ki se omejuje na pripovedovanje in risanje zanimivih dogodkov»???

Fundamentalnim problemom ni mogel pisec do živega, zato pa pogreva pogrešene zahteve Stritarjeve «salonščine». Da naj Romea in Julio prekrstimo v Boštjana in Uršo, tega ni pri nas nihče zahteval in tudi nihče ne bo; saj tudi «Elektre» ne bomo prekrstili v «Svetlo». Stritarjeva zahteva, da naj za «vzvišeno poezijo» ne rabimo domačih, ampak stara narodna slovanska imena, izhaja iz pogrešenega umevanja bistva in nalog poezije, ki se pri Stritarju venomer križata in sta že dovolj jasno označena v očitnem nasprotju med «vzvišenostjo» poezije in nje «nalogami».

V svoji razlagi burke (str. 18) je pokazal, da mu je popolnoma neznan klasični «Mimus» Hermanna Reicha, ki bi mu bil dal za to vrsto dramatike trdna tla in tudi ostalo dramatiko pojasnil z mnogih strani. Potem bi ne napisal stavka; da burka «ne razvija značajev, temveč kaže le karikature značajev», definicije, s katero ne more človek nič opraviti ne pri Aristofanu, ne pri Nestroyu, Raimundu in Pocciju. Mnogo bolj jasen ni sledeči stavek (str. 11): «Dokler se dejanje zapleta, ne sme biti drama prozorna. Ako slutimo ali vemo že tekom prvega ali drugega akta natanko, kakšen bo nadaljnji zapletek, kako se bo dejanje razpletalo in završilo, nas vsebina drame ne more več toliko zanimati.» Kako to? Torej lahko kako dramo z užitkom gledamo samo enkrat? (To bi bilo premijerno snobstvo?) In torej so grške drame, v katerih so dramatik obravnavali splošno znane snovi, brez vrednosti? Na vsak način je tukaj pravilna misel na vso moč nerodno stilizirana.

Pivko našteva med slovenskimi prologi Ganglovega, Funtkovega in Medvedovega, ne pozna pa našega najlepšega, Župančičeve «Naše besede». Če je že ni videl v «Ljubljanskem Zvonu», bi jo bil lahko vsaj našel v knjigi («V zarje Vidove», str. 62 do 66). Da ga je nalašč zamolčal, tega si niti misliti ne upam. —

Bodi dovolj! Če bi hotel preresetavati vse nepravilnosti in pomanjklivosti tega spiska, bi moral napisati recenzijo, daljšo od njega samega. Ali pa kar nov spis. Menda bo v podanih primerih dovolj svarila in opozorila našim dijakom in njihovim profesorjem, da morajo knjižico rabiti le z največjo previdnostjo. Da je napisana «in usum delphini», je za njo prej obtežilno ko lajšilno dejstvo: učitelj ne sme razlagati herezij. Edina njena cena bo menda v tem, da bo lahko služila kot negativen vzorec onemu, ki bo ta problem, najvažnejši del poetike, pri nas na novo obdelal. Za tak posel pa je treba neprimerno več faktičnega znanja, jasnosti analize in sistematičnosti sinteze, ko je ta spisek razodeva. Samo na ta način se' bomo izkopali iz naše dosedanje primitivnosti.

J. A. G.

M. Nehajev: Veliki grad. Matica Hrvatska. 1919. Zagreb.

Na 141 straneh je zbranih šest novel, ki so po svojem miselnem ozadi skoraj bolj eseji nego novele. Okvir novele služi Nehajevu (Cihlarju) samo kot nazorni pripomoček za nauk Jeana Jacquesa Rousseau-a in Voltaireja.

Iz dobre domače hiše uhajajo Nehajevi junaki v svet, v «veliki grad», kjer napravi prevelika razlika med majhnimi domačimi in širokimi tujimi razmerami iz njih ali blazirane kvartopirce, cinične prešuštnike in objestne zapeljivce ali pa brezmočne Oblomove; uhajajo v svet, «...da ga poznaju, da ga svladaju, da budu jednaki s onima, koji mogu da žive u njem». Na koncu pa se pokaže, da je tak junak «izgubio snagu kraj toga. Nije imao ničega, što bi ga vezalo uz rodnu grudu — i tako se sav predao velegradu, da je taj od njega učinio bogalja i slabića, upokorio ga i slomio mu i mladost i snagu i volju za život... Živeći u tudjini izgubio je svaki dodir sa domovinom.» Izgubljeni sin hiše očetove omahuje in omahne in se izgubi ali pa, če ga le spet potegne nase daljna in mala domovina, zdeha doma in se ne more privaditi ozkim, a presrčnim domačim razmeram. Dom se mu je odtujil v tistem razmerju, kakor se mu je sam izneveril. «Ne da se prekinuti lanac — (vez odgoje in življenja) tko može, može to samo žrtvom vlastitog života, žrtvom svih osjećaja, cijele svoje unutrašnjosti.» Na njem se uresničuje pravilo, da zemlja ljudi žre, s sto vezmi drži nase. Če se ji iztrgaš, nastane katastrofa. Ko grešiš proti zvestobi do domače grude in svoje mirne domačnosti pa iščeš sreče in lepote v krajih, ki so tvoji duši tuji in daleč, izgubiš sebe, svoj mir in tla pod nogami. Si in nisi, hočeš in ne moreš in zaigraš svoje življenje. Zemlja je prava, rodna naša mati, njen sok se pretaka po naši krvi in jo krepi, ko mu ga odtegneš, si izpodrezal cvetki občutne korenine.

Nehajev, ki ga štejemo med prve hrvatske noveliste in esejiste, ljubi природo in živo, lapidarno pripovedovanje. Njegova velika moč je v risanju značajev in v dramatičnih opisih, ki niso nikjer dolgočasni, čeprav ne uporabljaja skoraj prav nobenih modernih tirad. Ob popisovanju našega Primorja in krasnih ljudi pod žgočim solncem našega juga, se ves razmehča. Kakor mo-

litev mu kipi iz srca mehko barvanje lepote iz naše domovine. Ko lega mrak na vinorodne bregove in na mogočno morje, se izpoveduje vpricho nas vseh: «Noč ide — ne ona gradska i lažna, koja će umrtviti na čas raztrojene živce, — nego ona prava, meka i topla, što nosi mir, što uspavljuje na san djetinji.» Potlej posluša večerno zvonjenje in ve, da «...i to je samo dio sve noći, što dohodi na prstima. I kraj i zvuk i svijetlo i nebo i more — sve se to spaja u jedan osjećaj, koji nema dijelova, nema odredjenja.» Sredi mirne poezije domačega kraja naposled vzklikne: «Kako je velik pjesnik bio onaj, koji je večernju uru odredio za pozdrav Majci Djevic!»

Lepota domačih krajev ga pomiri in spravi tudi s tujino. Priznava napredek, ki ga je svet že dosegel, blagruje ga za velike kulturne pridobitve, s katerimi naj bogati tudi naš človek, da se bo trdno zasadil v domačo zemljo in jo varoval pred «velikim gradom», ki je začel sejati svoje najslabše seme v razrahljane brazde razoranih naših njiv.

Sicer lepo knjigo kazijo takile izrazi: Fortica, farbati, lanterna, kasirica, vic, purgerstvo, purgerija, keber, trač, luster, zlasti pa že kar pristno hrvatski besedi: Štajnbrik in — *kelner!*

Mojstru Nehajevu, ki ga je človek vesel in je ponosen nanj, da je tako ves naš, take jezikovne neokusnosti zamerim! Ivan Zorec.

David S. Pijade: Strast. Roman iz beogradskog života. Zagreb. 1921.

Mlada, prav mlada Beogradčanka pride iz nekega tujega vzgojevališča in piše dnevnik ali pisma svoji bivši sogojenki. Opisuje ji, kako jo oblegajo moški in da bi jo sorodniki radi omožili. Ona pa sanja in drgeče ob spominu na prijateljico, ki ji je bila ljubica v — lesbiški ljubezni. «Jedne lepe letnje noči zderala si veo sa života i otkrila mi svu njegovu slast i draž... Krv mi je jurnula u lice... Bila si lepa kao serafim više oltara u manastirskoj kapeli... Najzad si zbacila ogrtač sa sebe i ostala u dugoj beloj košulji... Nagnula si se nada mnom i poljubila me... Legla si pred mene i pripila svoje telo uz moje. Ti si me ljubila, ljubila kao mahнита. Ljubila si moje male jedre dojke... Ljubila si mi belo grlo i oble nežne udove; ljubila si mi ramena i oči i nos i uši i pleča... Odgovarala sam na poljupce tvoje poljupcima, kojima još nikoga pre tebe nisam poljubila... Tvoje su se tanke usne kao dve pijavice uvlačile u moja usta i upijale u moj jezik, sisale ga i nisu se mogle odvojiti od njega...» Samo po ljubici hrepeni njeno srce. Moške ljubezni ne mara, moški se ji zdijo neumni in se ji gnusijo in ne vem, kaj še vse.

Nazadnje se vendar vda prošnjam svoje matere in svojih sorodnikov in se poroči z uglednim trgovcem v Beogradu samem. Žena mu je in vendar mu noče biti žena. Mož jo ima rad in se trudi in prizadeva, da bi si pridobil njeno ljubezen. Pa nič in nič. Čudovito ga zna trpinčiti. Dobričina potrpi vse in upa, upa...

V hišo dobita dijaka, sina moževega prijatelja. Mlada degeneriranka se zaveda svoje lepote in draži in zapeljuje plahega, zdravega dijaka, da se siromak nesrečno zaljubi v svojo krasno gospodinjco, ki gre in se v moževi odsotnosti slači do golega, ker ve, da jo skozi ključavnično luknjico opazuje mladi Adonis. Potlej pride v sami srajci k njemu v sobo, izzivajoče koketira

s svojimi mladimi čari, da ubogi dijak kar nori, in ga trdo zavrne, ko v mladeniču zadivlja mlada, vroča kri.

Ženska si želi še druge igre. Ker je dijak preplah, premalo drzen, predstojen in preveč zaljubljen in precmerav, se loti moževega poslovodje, kozavega, grdega, odurnega, a silno močnega, že nekoliko priletnega moža. Zdaj je druga. On ne pozna šale. Brutalno, kar po živalsko jo vzame in ukroti, da začne sama hoditi ponoči v njegovo stanovanje, kjer ravna z njo kakor s pocestno vlačugo in jo prisili, da kadí z njim slabe cigarete in pije slabo — žganje, preden si jo spet vzame. Ona pa trepeče, poljublja njegove koščene, kosmate roke, njegov grdi obraz in se divje raztaplja v razuzdani strasti. To je strašen človek. Njen mož je ni še imel, — ta jo ima kadar hoče in kakor hoče... Neki večer pa, ko se je napila njegove strašne strasti, seže še vsa gorka in zadihana v razklenjeni strasti po britvi na nočni omari in mu prereže — vrat. Potlej gre mirno domov in sodi tudi samo sebe.

Tak je konec te čudne, strašne in gnusne strasti.

Edward Stilgebauer, Rudolf Hans Strobl, Poč, Ewers, Meyrink itd. so judje, ki znajo artistično prijeti kos življenja in ga obdelati, da zbuja njih literatura napeto senzacijo in hipni efekt. Občinstvo, ki hoče ščegetajočega slovstva brez zdravega jedra notranje plemenitosti, slastno golta njihove včasih skoraj neprebavne gorostasnosti. Da se z njihovimi obscenostmi seznanimo tudi mi, skrbijo naši «časnikarski» kuliji s svojimi širokoustnimi reklamami (vrstica po 20 v!).

David S. Pijade (ali je res jud?) je torej tudi napisal dnevnik mlade gospodične in ga je dal listati bravcem, ki mislijo, da jim je bližje vse tisto, kar je tuje. Pravičen človek mu pa ne more odrekati kipeče umetniške sile, blestečega sloga in krasnega jezika, čistega, zares srbskega. Njegovo pripovedovanje je spretno, psihologično utemeljeno. Nikjer se ne spotakneš ob vrzel, vse je zgrajeno mojstrsko, elegantno. Kar nam pove, dokazuje, da je svoje stvari gotov. In to je strašno, strašno! Človek bi obupal!

Ivan Zorec.

Kidrič Franz: Bartholomaeus Gjorgjević. Biographische und bibliographische Zusammenfassung. Wien, 1920. 37 str.

Hrvaški plemič Gjorgjević je bil, star kakih 15 do 20 let, v bitki pri Mohácsu ujet in odpeljan v turško sužnost. Služil je najprej v Carigradu, potem pa v Mali Aziji. Od tam se je s svojim gospodarjem l. 1532. preselil v Carigrad, od koder je moral svojega gospoda spremljati v vojsko proti Perzom (1534). Tam se mu je v jeseni l. 1535. vendar posrečilo pobegniti. Preko Damaska je prišel okoli l. 1537. v Jeruzalem, kjer je služil pri frančiškanih leto dni za nočnega čuvaja. Leta 1538. se je odpeljal v Santiago di Compostella, od tam pa na Nizozemsko, odkoder je leta 1544. obiskal tudi Wittenberg in se seznanil z Lutrom in Melanchthonom. Istega leta je izšla prva njegova knjiga o turških šegah in običajih, ki so ji kmalu sledile druge. Odslej je živel življenje potujočega literata, ki je s svojimi knjigami informiral Evropo o turških razmerah in neprestano pozival na boj zoper Turke. Njegove knjige so se v latinskem jeziku tiskale v Lyonu, Parizu, Ženevi, Baslu, Frankfurtu, Rimu, Islebnu in Helmstadtu; bile so prevedene na češčino, angleščino, italijan-

ščino, nemščino, poljščino, nizozemščino in francoščino. Še po njegovi smrti (1566) so se tiskale tja do leta 1686.

Vsega skupaj je Kidrič naštel 82 raznih izdaj (izvirnih in prevodov). To je nekako v številkah izražen uspeh tega bibliografskega dela. Razni bibliografi so doslej podajali razna števila Gjorgjevičevih spisov, največ Szabó, ki jih je v madžarski bibliografiji naštel 44. Pri tem se je Kidriču posrečilo, da je iztaknil tudi Gjorgjevičevo avtobiografijo v knjigi, ki je bila doslej sicer znana, ki pa je Szabó ni sprejel v bibliografijo Gjorgjevičevih del. Ta dokaz se mu je posrečil s podrobno analizo in primerjanjem avtobiografskih podatkov inotic, raztresenih po raznih Gjorgjevičevih delih. Tako se mu je nabralo gradivo, ki mu je omogočilo primerno ocenitev dosedanjih spisov o Gjorgjeviču. V svoji publikaciji je ponatisnil avtobiografijo in slovanske tekste, ki so natisnjeni v Gjorgjevičevih delih. Svojo sodbo o Gjorgjevičevem pomenu je stisnil v sledeča dva stavka: «In einer auf breiter Basis aufgebauten südslavischen Kulturgeschichte gebührt ihm wohl ein Plätzchen, allerdings nicht unter den Humanisten, die mit der Reformation in Berührung gekommen sind, sondern neben jenen wenigen Südslawen, die ihre Erlebnisse aus der türkischen Gefangenschaft zu Papier gebracht haben. Und sicher verdient er es auch, in der Geschichte der slawischen Philologie berücksichtigt zu werden.» Ta ocena izhaja iz nekake reakcije zoper pretiravanje Gjorgjevičevega pomena pri raznih piscih (posebno pri Mijatoviču in Vodniku), pa je vendar nekoliko ozko-srčna. Kidrič sicer pravi, da je s svojimi besedami («Turcae quoque eadem lingua [i. e. sclavonica] in aula eorum Regis, & in confiniis Sclavoniae versantes, vtuntur») mogoče kako podprl zanimanje nemških protestantov za tiskovno propagando, vendar pa bi smel govoriti nekoliko odločneje. Saj je vendar bil Gjorgjevič za to dejstvo živa priča, ki mu tega podatka ni bilo treba vzeti iz kakih učenih knjig. In ki je poleg tega imel tudi izraziti protiturški političen program, ki ga je z nenavadno vnemo zasledoval vse svoje življenje. Poleg tega pa se ne sme podcenjevati, da je, dasi sam brez kake slovanske zavesti, s svojim pisanjem o razširjenosti in veljavi slovanskega jezika dajal gradiva probujajoči se narodni zavesti. Dejstva, ki jih je Kidrič sam navedel v svoji monografiji, nam to sodbo podpro. Njegov spis je vzor monografije, ki naj služi našim bibliotekarjem za zgled. Naši učni upravi pa je lahko memento, da omogoči take publikacije tudi pri nas. Gradiva imamo po naših bibliotekah dovolj, delavci pa se bodo tudi našli.

Licejska knjižnica v Ljubljani ima, kolikor je mogoče danes dognati, samo dva Gjorgjevičeva tiska, Kidričevi številki 43. in 57. Prva je nepopolna, konča se s 53. listom tretje knjige. Nekdaj je bila last barona Marka Antonija Taufreerja, imen prejšnjih lastnikov ni mogoče razbrati. Drugo je 30. januarja 1706. podaril neki frater Rudolf patru Alanu k rojstnemu dnevu. Pred njim pa jo je moral imeti nekdo, ki je poznal turščino, ker je popravljaj turške besede v latinskem tekstu. Odkod sta obe knjigi prišli v knjižnico, za enkrat ni mogoče določiti.

J. A. G.

Hermann Wendel. Aus und über Südslavien, Buchhandlung Vorwärts Berlin SW 68, 1920, 8°, 111 strani.

Hermann Wendel, do ujedinenja med nami malo znan nemški publicist in politik, je dolgoletni poznavavec jugoslovanskih razmer. Šele v zadnjih treh

letih ga je začela tudi naša javnost vpoštevati, pa kakor je že navada, bolj zaradi tega, ker piše o nas simpatično — kar nam seveda laska — kakor pa zato, ker piše o nas temeljito. Wendel ima redke dar ostrega opazovanja: njegovo mnenje je zato tehtno utemeljeno in navadno pravilno. Mnogobrojne probleme, ki jih načne, postavlja v luč in — dogodki mu dajo prav.

V pričujoči knjižici se bavi Wendel v 14 zbranih člankih z nami: našo preteklostjo, sedanostjo in prihodnostjo. Članki so bili napisani od spomladi leta 1918. do jeseni leta 1919. za nemško publiko; zdi se mi pa, da jih moremo mi še z večjim haskom čitati kakor pa tujci.

Poleg borbe za naše ujedinjenje, kolikor je pripada že zgodovini, — pa še sedanost in prihodnost je bodeta polni, — se je dotaknil Wendel v svojih člankih tudi vseh leta 1919. aktualnih prашanj naše mlade države. Zato pa članki na svoji aktualnosti niso ničesar zgubili, kajti ti problemi so še danes v bistvu nerešeni. In če jih naštejemo, nam zvenijo na ušesa bojni klici ravnokar začasno dobojevanega ustavnega boja in vstajajo pred nami skrbi polna prашanja naše zunanje politike.

Plemenski separatizem, federalizem, centralizem, agrarno prашanje... ali niso naša ušesa vsega tega še polna od včeraj? In ali nam Wendel ne da karakterističnih oznak naših strank, počenši od Radića preko narodnega kluba, Slovenske in Hrvaške ljudske stranke, radikalcev, demokratov in socializmov do komunistov? Če posveča pri tem socialni demokraciji največ pozornosti, poleg drugega pred vsem dva članka «Duschan Popovitsch» in «Socialistische Ertwicklung in Südslavien», je i to umevno, ker je Wendel sam socialist. Prav zato pa je Wendel tudi o našem najvažnejšem notranjem političnem problemu, agrarnem prашanju, napisal dva članka, «Die Agrarfrage in Bosnien und der Herzegovina» in «Die Agrarfrage in Südslavien».

Wendel pravilno sodi, da mora končano revolucionarno gibanje meščanske družbe za naše ujedinjenje pomesti s fevdalnimi ostanki srednjega veka (str. 53). «Es widerfährt nicht oft in der Weltgeschichte, dass Revolutionen an ihrem eigentlichen historischen Sinn vorbei ins Leere tappen» (str. 56) — zato je radikalna rešitev agrarnega problema zgodovinska potreba. Te radikalne rešitve ustava ni prinesla. Za Wendla boj med centralizmom in federalizmom ni nič drugega kakor boj za več ali manj radikalno rešitev agrarnega prашanja (str. 51).

Kakor bi bilo treba napisati brošuro, da bi nam bilo mogoče slediti vsem Wendlovim mislim o stvareh, ki se tičejo naših notranjih odnošajev, ravnato nam ni mogoče več kakor označiti, da razpravlja Wendel v svojih člankih tudi o balkanski federaciji (v zvezi z bolgarskim prашanjem), o podonavski federaciji, naših mejah proti Italiji in na Koroškem, črnogorskem prашanju, reparacijah i. dr. in o razmerju do Nemcev («Deutsche und Südslaven»).

Ne samo, da se informiramo o ^{nas} ~~nas~~, ampak da se od objektivnega Wendla naučimo gledati na naše probleme v oddaljenosti od dnevne politike, čitajmo Wendlove publikacije o nas.

Dr. M. Korun.

KRONIKA.

Naši prevodi. Milko Hribar prevaja Dostojevskoga «Brate Karamazove». — «Ženský svět» je v letošnjem letniku (str. 104—105) priobčil v češkem prevodu Marije Kmetove črtico «Bosna», ki jo je v lanskem letniku priobčil «Ljubljanski zvon». Prevod je oskrbel znani prijatelj Slovencev, urednik praških «Narodnih listov», J. K. Strakatý.

NOVE KNJIGE.

Uredništvo je prejelo v oceno sledeče knjige (z zvezdico * označene so natisnjene v cirilici):

* **Djordjević, Tih. R.** Medicinske prilike za vreme prve vlade kneza Miloša Obrenovića (1815—1839). Beograd, 1921. 98 str. (34. izdanje ministarstva narodnog zdravlja.) 5 din.

* **Djurić, Nikola T.** Mrtvaci — a prijete. Gluma u pet činova. Beograd, 1921. 136 str. 5 din. (36. izdanje ministarstva narodnog zdravlja.)

Europa, L', Orientale. Rivista mensile pubblicata a cura dell'Istituto per l'Europa orientale. Roma, 1921. Anno I.

* **Krakov, Stanislav.** Kroz buru. Roman. Beograd. S. B. Cvijanović, 1921. 224 str. 12 din. (Moderna biblioteka, 21.)

Kres. Družinski list. Izhaja vsak mesec. V Ljubljani, 1921. Leto I., štev. 1. Na leto 80 K.

* **List, Naš.** Izdanje ministarstva prosvete. Urednik Stevan P. Bešević. Mesečnik. Na leto 12 din.

* **Mandes, Katil.** Veština voleti. Preveo s francuskog Radivoje Karadžić. Beograd. S. B. Cvijanović. 133 str. 6·5 din.

Magjer, R. F. Milenko D. Gjurić. Osijek. [1921.] 8 str. (Preštampano iz «Vjesnika županije Virovitičke, 1921, br. 11, 12.)

* **Sremac, Stevan.** Vukadin. Pripovetka. 2. izdanje. Beograd. S. B. Cvijanović. 1921. 219 str. 12 din. (Moderna biblioteka, 19.)

Umjetnost, Grafička. Treći svezak. Zagreb. Uredjuje Milenko G. Gjurić. 200 K.

NJIVA

izhaja vsakih 14 dni.

Prinaša najaktualnejše članke gospodarske, prosvetne in politične vsebine. — Revija se naroča pri Upravištvu JUTRA v Ljubljani, Sodna ulica šte. 6. — Celoletna naročnina 120 K, za naročnike JUTRA samo 60 K.

„JUGOSLOVENSKA NJIVA“

socijalno politička i kulturna revija
izlazi več petu godinu i nedeljno.
Godišnja pretplata 160 K, mje-
sečno 14 K, pojedini primjerak
4 K. Adresa: Zagreb, Marovska
ulica 24.

Narodna kavarna

Fran Krapež, Ljubljana

DELNIŠKA TISKARNA, d. d.

LJUBLJANA

MIKLOŠIČEVA C. ŠT. 16

TELEFON 132

BRZOJAVI: DELTISK

LJUBLJANA

MIKLOŠIČEVA C. ŠT. 16

ČEKOVNI URAD

ŠTEV. 11.630

Izdelovanje vseh tiskovin do najumetnejšega barvotiska, kakor tudi natiskovanje listov, časopisov, trgovinskih in uradnih tiskovin
Vsa ta dela izvršuje kar najhitreje in po strogo strokovnih pravilih

Obenem priporoča svojo najbolje urejeno **knjigoveznico**, ki izvršuje knjigoveška dela od najpreprostejše do najfinejše vrste

NAROČAJTE KNJIGE TISKOVNE ZADRUGE

v Ljubljani, Sodna ul. 6.

Za priporočeno pošiljatev je treba k poštnini priračunati še 4 K.

Novo!

Novo!

Dr. Ivana Tavčarja Zbrani spisi.
VI. zvezek. Uredil dr. Prijatelj.
Cena 74 K, po pošti 5 K več.

DR. IVAN PRIJATELJ:
Ruski realizem. Pota in cilji. 7.—9. zvezek.
Cena meh. vez 90 K.

Zbirka „Slovenski pisatelji“:

Josipa Jurčiča zbrani spisi. Druga izdaja. Uredil dr. Iv. Prijatelj.

I. zvezek. Broš. 22 K, po pošti 8 K več.

II. zvezek. Broš. 22 K, po pošti K 4*20 več.

Simona Jenka zbrani spisi. Uredil dr. J. Glonar.
Broš. 42 K, po pošti K 4*20 več.

Izven zbirke:

NOVAČAN ANT.:

Veleja. Drama.
Broš. 28 K, vez. 36 K, po pošti 2 K več.

FAIGEL D.: Tik za fronto.
Broš. 36 K, vez. 45 K, po pošti K 2*80 več.

Stritarjeva antologija. Uredil dr. Iv. Prijatelj.
Bros. 18 K, vez. 24 K, po pošti K 3*40 več.

SIMON JENKO:

Pesmi. Uredil dr. J. Glonar. (Krajska izdaja.)
Broš. 10 K, vez. 16 K, po pošti 2 K več.

ANTE DEBELJAK:

Solnce in senca.
Broš. 10 K, vez. 16 K, po pošti 2 K več.

Zbirka „Prosveti in zabavi“:

I. zvezek: IGO KAŠ:

Dalmatinske povesti.
Broš. 12 K, po pošti 1 K več.

II. zvezek: JOS. STARE:

Lisjakova hči.
Broš. 16 K, po pošti 1 K več.

III. zvezek: DR. H. DOLENEC:

Izbrani spisi.
Cena 20 K, po pošti 2*40 K več.

Prevodna knjižnica:

I. zvezek: DOSTOJEVSKIJ-LEVSTIK:

Best. Roman.
Broš. 42 K, vez. 66 K, po pošti 8 K več.

II. zvezek: GONCOURT-PASTUŠKIN:

Dekle Etiza. Roman.
Broš. 16 K, vez. 22 K, po pošti K 2*40 več.

III. zvezek: CERVANTES-ŠORLI:

Tri novele.

Broš. 10 K, vez. 16 K, po pošti 2 K več.

IV. zvezek: ANATOLE FRANCE-DEBELJAK:

Pingvinski otok. Roman.

Broš. 42 K, vez. 52 K, po pošti K 3*40 več.

Shakespearejeva dela. Prevel Oton Župancič:

I. zvezek: Sen krasne noči.

Broš. 22 K, vez. 28 K, po pošti 2 K več.

II. zvezek: Macbeth.

Broš. 32 K, vez. 40 K, po pošti K 2*80 več.

ČEHOV-POGAČNIK:

Sosedje in druge novele.

Broš. 18 K, po pošti 1 K več.

Knjige za mladino:

ILKA WASCHTETOVA: Pravljice.

Vez. 40 K, po pošti 2 K več.

„Pota in cilji“:

I. in II. zvezek: A. MELIK:

Zgodovina Srbov, Hrvatov in Slovencev.

I. del 21 K, II. del 42 K. Po pošti oba dela 9 K več.

III. in IV. zvezek: VEBER FR.:

Uvod v filozofijo.

Cena 72 K, po pošti K 3*40 več.

V. in VI. zvezek: A. MELIK:

Jugoslavija. Zemljepisni pregled I. del.

Meh. vezana. fin. papir 60 K, po pošti 3 K več.

Broš. slabiji papir 42 K, po pošti 2 K več.

Zbirka polit., gospodar. in socijalnih spisov:

II. zvezek. DR. DERČ:

Dojenček, njegova negovanje in prehrana.

Cena 6 K, po pošti K 1*40 več.

IV. zvezek. DR. SAGADIN:

Naš sadašnji ustavni položaj.

Cena 16 K, po pošti K 1*40 več.

V. zvezek. DR. PITAMIC:

Prava in revolucija.

Cena 8 K, po pošti K —60 več.

VI. zvezek.

Dokumenti o jadranskem vprašanju.

Cena 18 K, po pošti 1 K več.

VII. zvezek. DR. OGRIS:

Borba za jugoslovensko državo.

Cena 32 K, po pošti K 1*60 več.

VIII. zv. ČOROVIČ VL.:

Rasa in vera v srbski prošlosti.

Cena 16 K, po pošti K —60 več.

Ustava kraljevine SHS.

Cena 12 K, po pošti 1 K več.

Ljubljanski Zoon, letnik 1919. Cena 60 K. Letnik 1920.

Cena 100 K, po pošti 10 K več.

OMLADINA LJUBLJANA, 87.

Priporočamo nova izbrana dela naše založbe:

A. Debeljak: Francoska moderna lirika.

Cvetober 48 franc. lirikov 24.—, vez. 30.—

Mark Twain: Mali klatež Tom Sawyer

26.—, vez. 32.—

Oton Župancič: Mlada pota 12.—, vez. 18.—

Dr. Ivan Prijatelj: Aškerčeva Čitanka

14.—, vez. 20.—

Petronij-Glonar: Pojedina pri Trimalhijonu

9.—, vez. 12.—

O. Župancič: Sto ugank vez. 3.—

VI. Levstik: Zapiski Tine Gramontove

7.—, vez. 13.—

Fr. Albrecht: Mysteria Dolorosa 5.—, vez. 11.—

Flaubert-Župancič: Tri povesti 7.—, vez. 13.—

Chesterton-Župancič: Četrtek 7.—, vez. 13.—

Dr. J. Glonar: Naš jezik 3.—, vez. 6.—

Brezigar Milko: Osnutek slov. narodnega

gospodarstva 6.—

Spominu Ivana Cankarja

2.—

* * *